

RAKENNUSALAN KÄÄNNETTY ALV PIENYRITYKSEN KASSAVIRRASSA

Hannamari Kovanen

Opinnäytetyö
Tammikuu 2012

Liiketalous
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala

Tekijä(t) KOVANEN, Hannamari	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 09.01.2012
	Sivumäärä 53	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus () saakka	Verkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi RAKENNUSALAN KÄÄNNETTY ALV PIENYRITYKSEN KASSAVIRRASSA		
Koulutusohjelma Liiketalouden koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) KANANEN, Marja-Liisa		
Toimeksiantaja(t) Esari Oy		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön aihevalinta perustui 1.4.2011 voimaan tulleeseen rakennusalan käännettyyn arvonlisäverovelvollisuuteen. Toimeksiantaja oli rakennusalalla toimiva yritys, jonka pääasiallinen liiketoiminta koostuu siirrettävien laitesuojien valmistamisesta.</p> <p>Tutkimuksessa perehdyttiin käännettyyn arvonlisäverovelvollisuuteen pienyrityksen kassavirran näkökulmasta. Näkökulma tuli esiin tutkijan ja toimeksiantajan käymässä keskustelussa, jossa esille nousi kysymys, voiko käännetty arvonlisävero olla riski maksukyvyille pienessä yrityksessä, jossa työn osuus on suuri. Asian tutkiminen oli olennaista, sillä rakentaminen on yrittäjäpainotteinen ala, jolla pieniä toimijoita on paljon.</p> <p>Tutkimuksen ydinkysymys oli, voiko käännetty arvonlisävero aiheuttaa riskin maksukyvyille. Tarkentavina kysymyksiä käsiteltiin sitä, missä tilanteissa ja millaisessa liiketoiminnassa mahdolliset riskit ilmenevät. Tutkimusote oli kvalitatiivinen eli ilmiön merkitystä selvittävä ja kokonaisvaltaisen syvemmän käsityksen saamiseen tähtäävä. Empiriassa aihetta käsiteltiin imaginäärisen yrityksen sekä toimeksiantajayrityksen kautta. Tutkimuksen työkalut valittiin maksukykyyn liittyvän teorian käsitteilyn jälkeen siten, että käännetyn arvonlisäveron toimintaa kassavirrassa saatiin kuvattua mahdollisimman kattavasti laskuesimerkkien avulla.</p> <p>Tutkimuksessa esiin nousseet havainnot olivat, että käännetty arvonlisävero on voimaan astuessaan voinut joissakin tapauksissa heikentää yritysten maksukykyä ja osaltaan vaikeuttaa jo valmiiksi haavoittuvaisen kassan tilaa. Lisäksi sen huomattiin lisäävän pysyvästi kassan suunnittelun tarvetta joidenkin yritysten kohdalla. Toimeksiantajayrityksen kohdalla johtopäätöksiä käännetyn arvonlisäveron vaikutuksista ei voitu tehdä, sillä yrityksen toimintaan sovelletaan valtaosin tavallista arvonlisäverovelvollisuutta. Lisäksi tilikauden 2011 saatavissa oleville talousluvuille ei löytynyt vertailukohtia, sillä yrityksen tilikausi 2011 päättyi 31.3.2012. Tulevaisuudessa aihetta voidaan tutkia kassavirran näkökulmasta todellisten rakennusalan yritysten pohjalta, kunhan käännetystä arvonlisäverosta on kokemusta vähintään yhden kokonaisen tilikauden ajalta.</p>		
Avainsanat (asiasanat) arvonlisävero, maksukyky, talousrikollisuus		
Muut tiedot		

Author(s) KOVANEN, Hannamari	Type of publication Bachelor's Thesis	Date 09012012
	Pages 53	Language Finnish
	Confidential () Until	Permission for web publication (X)
Title REVERSE CHARGE IN VALUE ADDED TAXATION IN THE CASH FLOW OF A SMALL BUSINESS		
Degree Programme Business Administration		
Tutor(s) KANANEN, Marja-Liisa		
Assigned by Esari Oy		
Abstract <p>The subject of the study was derived from on the new reverse charge in value added taxation in the construction sector valid from 1 April 2011. The study was assigned by a construction company, a small business that manufactures protective equipment for electrical appliances.</p> <p>The study approaches the subject from the perspective of cash flow in a small business. The approach was decided after a discussion between the researcher and the assignor. The perspective was applicable, since the number of small businesses in the construction sector is high. The key question of the study was if reverse charge in value added taxation can cause solvency risks in a small business. The study was conducted with a qualitative research method, which aims to gather an in-depth understanding of the subject through empirical research. The tools used in the research were decided as the framework was completed, after which the calculation examples were made. The examples were adapted to an imaginary firm as well as to assignor company.</p> <p>The key results of the study were that reverse charge in value added taxation might have caused solvency risks especially from April to June 2011, if the cash flow already was in a vulnerable state. Furthermore, some firms may have to permanently renew their cash budget in order to manage the VAT payments in the future. As for the assignor company, it was found out that only a small part of its business is currently affected by the reverse charge in VAT. Another problem was that the company's financial year 2011 ends in March 2012. Therefore from the study's perspective, there was not enough financial information available. Because of these reasons, conclusions about the effects of reverse charge in VAT on the business in question could not be made. In the future, when there is more financial information about the reverse charge in VAT, it will be easier to research it in real businesses.</p>		
Keywords value added tax, solvency, white-collar crime		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	3
1.1	Aiemmat tutkimukset	2
1.2	Tutkimusongelma	3
1.3	Kassavirtanäkökulma	4
1.4	Tutkimusmenetelmät	4
2	KÄÄNNETTY ARVONLISÄVERO	4
2.1	Suomessa	6
2.2	Lakimuutoksen perustelut	7
2.3	Lain soveltaminen	8
2.4	Muulla Euroopassa	12
3	RAKENNUSTOIMIALA SUOMESSA	14
3.1	Kansantaloudessa	14
3.2	Rakentamisen määritelmä	16
3.3	Urakointiketjut ja sopimussuhteet	19
3.4	Toimijat	24
3.5	Talousrikollisuus rakennusalalla	24
4	KASSAVIRTA JA SEN TARKASTELUVÄLINEET	27
4.1	Yrityksen talousprosessi, pääoma ja maksuvalmius	27
4.2	Käyttöpääoma	28
4.3	Käyttöpääoman sitoutuminen yrityksen toiminnassa	30
4.4	Kassavirtojen tarkastelun työkalut	32
4.5	Yhteenveto	36
5	KÄÄNNETTY ARVONLISÄVERO KASSAVIRRASSA	36
5.1	Kuvitteellisen yrityksen LRV-laskelma	37
5.2	Kuvitteellisen yrityksen käyttöpääoman tarve	39
5.3	Kuvitteellisen yrityksen kassabudjetti	40
5.4	Käännetty arvonlisävero Esari Oy:n toiminnassa	42
5.5	Esari Oy:n LRV-laskelma	43
5.6	Esari Oy:n käyttöpääoman tarve	44
5.7	Johtopäätökset	44
6	POHDINTA	46
	LÄHTEET	49

KUVIOT

KUVIO 1	Suomen kansallisvarallisuus vuonna 2009	15
KUVIO 2	Talonrakentaminen vuonna 2008	17
KUVIO 3	Rakennusurakan sopimussuhteet	21
KUVIO 4	Kokonaisurakka	22
KUVIO 5	Jaettu urakka	23
KUVIO 6	Kokonaisvastuurakentaminen	23
KUVIO 7	Kuittikaupan vaiheet	26
KUVIO	Käyttöpääoman sitoutuminen	31

TAULUKOT

TAULUKKO 1 Rakennustoimialan suurimmat	24
TAULUKKO 2 Rahavirtalaskelman perusmuoto	33
TAULUKKO 3 LRV-laskelman malli	34
TAULUKKO 4 Kassabudjetin malli	35
TAULUKKO 5 Kuvitteellisen yrityksen LRV-laskelma	37
TAULUKKO 6 Kuvitteellisen yrityksen LRV-laskelma - käännetty alv	38
TAULUKKO 7 Kuvitteellisen yrityksen käyttöpääoman tarve	39
TAULUKKO 8 Käännetty arvonlisävero kassabudjetissa tasaisesti	41
TAULUKKO 9 Käännetty arvonlisävero kassabudjetissa epätasaisesti	42
TAULUKKO 10 Esari Oy:n tilinpäätöksistä johdettu LRV-laskelma	43
TAULUKKO 11 Käyttöpääoman tarve Esari Oy:n luvuilla	44

1 JOHDANTO

Opinnäytetyö käsittelee rakennusalan 1.4.2011 voimaan tullutta käännettyä arvonlisäverovelvollisuutta pienen yrityksen kassavirran näkökulmasta. Aihevalinta perustuu lakiuudistukseen, jonka taustalla on pyrkimys torjua rakennusalan pitkissä alihankintaketjuissa piilevää harmaata taloutta. (HE 41/2010.)

Normaalisti hyödykkeen myynnistä koituvan arvonlisäveron perimisestä ja tilittämisestä valtiolle huolehtii myyjä. Käännetyssä arvonlisäverovelvollisuudessa tavaran tai palvelun myynnissä verovelvollinen on ostaja. (Rakennusalan käännetty arvonlisäverovelvollisuus 1.4.2011 alkaen 2011.)

Idea opinnäytetyöhön syntyi tutun rakennusalan yrittäjän kanssa käydyn keskustelun pohjalta. Yrittäjä kysyi, tiedänpö taloushallinnon opiskelijana mitään tulevasta rakennusala koskevasta uudesta arvonlisäverotusmenettelystä. Tuolloin jouduin vielä vastaamaan kieltävästi, mutta kiinnostus aiheeseen heräsi.

Tämän jälkeen kohtasin aiheen uudestaan työharjoittelupaikallani tilintarkastusyhteisössä, jossa asiantuntijoillakaan ei ollut täyttä varmuutta siitä, mitä kaikkia mahdollisia vaikutuksia käännetyllä menettelyllä tulee olemaan. He arvelivat aiheen olevan tutkimisen arvoinen, sillä se on ajankohtainen ja sellainen, jonka parissa tullaan ratkomaan erilaisia kysymyksiä tulevaisuudessa. Aiemmin mainittu yrittäjä, Esari Oy:n toimitusjohtaja, toi esille myös kysymyksen käännetyn arvonlisäverovelvollisuuden vaikutuksista kerralla käytettävissä olevien kassavarojen määrään, joka lopulta muodostuikin tämän opinnäytetyön ytimeksi.

1.1 Aiemmat tutkimukset

Käännetty arvonlisäverovelvollisuus on ollut käytössä Suomessa vasta hyvin vähän aikaa, joten aihetta ei ole ehditty tutkia laajalti. Jyväskylän ammattikorkeakoulussa aiheesta on tähän mennessä laadittu yksi opinnäytetyö (Metsäranta 2011), joka oli toimintatutkimuksen kaltainen tapaustutkimus. Työssä tutkittiin aihetta projektiliiketoiminnan näkökulmasta. Tutkimuksen viitekehys muodostui arvonlisäverotuksen, projektiliiketoiminnan ja harmaan talouden ympärille. Kassavirtavaikutusten näkökulmaa työssä ei käsitelty.

Muissa Suomen ammattikorkeakouluissa opinnäytetöitä aiheesta on laadittu Metropolia Ammattikorkeakoulussa (Nieminen & Voltsek 2011) sekä Seinäjoen ammattikorkeakoulussa (Hattula 2011). Nieminen ja Voltsek kartoittivat tutkimuksessaan arvonlisäverotuksen järjestelmäuudistuksen vaikutuksia rakennusalan toimijoihin ja kyseisten toimijoiden varautumista muutokseen. Opinnäytetyön tutkielmaosuus käsittelee laajasti Suomen arvonlisäverotusjärjestelmää, rakennustoimialaa ja käännettyä arvonlisäverovelvollisuutta.

Myös Hattulan opinnäytetyö toteutettiin uudistuksen tutkielmatyyppisen tarkastelun tarkoitusta mukaillen, mutta tutkimus laadittiin rakennustekniikan koulutusohjelmassa. Sen tuloksena syntyi koulutusmateriaalia toimeksiantajayritykselle sekä litte-roitu lista siitä, miten käännetty arvonlisäverovelvollisuus vaikuttaa rakennusliikkeen yleisimpien hankintojen kohdalla. Näissäkin opinnäytetöissä ei tutkimuksiin tai niiden viitekehukseen sisällytetty kassabudjetoinnin näkökulmaa.

Tutkimus aiheesta on tarpeellinen, sillä uuden menettelyn myötä yrityksillä voi teoriassa olla kerralla käytössään 23 % vähemmän kassavirtaa, joka ennen arvonlisäverotusmenettelyn uudistusta on ollut yli kuukauden ajan yrityksen käytettävissä.

Tutkimuksesta on hyötyä myös toimeksiantajalle, Esari Oy:lle, jota käsitellään tässä opinnäytetyössä myöhemmin esimerkkiyrityksenä, jonka talousluvuista muodostetaan empiriaosuudessa laskuesimerkkejä. Yhtiön toimialaan kuuluu puhelinlaitteiden rakentaminen sekä uudis- ja korjausrakentaminen. Tutkimuksella kartoitetaan

käännetyn arvonlisäverovelvollisuuden vaikutuksia ja mahdollisia riskejä pk-yritysten sekä niiden kassabudjetin näkökulmasta.

1.2 Tutkimusongelma

Tutkimuksen ydinkysymykset perustuvat olettamukselle, että käännetty arvonlisäverovelvollisuus tuo muutoksen etenkin myyjän kassaanmaksuihin. Arvonlisävero on lähtökohtaisesti kuluttajaa rasittava kertautumaton vero (Arvonlisäverovelvollisen opas 2011). Verovelvollisten rooli on muutoksen jälkeenkin toimia veron perijänä ja tilittäjänä. Näin ollen sen ei oleteta rasittavan välikätenä toimivia elinkeinoharjoittajia.

Asia ei kuitenkaan ole näin yksioikoinen, sillä johtuen noudatettavista verotusmenettelyistä voi uudessa menettelyssä piillä rasite pienille yrityksille. Vallitsevassa verotusmenettelyssä verovelvollisen tulee pääsääntöisesti tilittää arvonlisävero verottajalle kunkin kohdekauden päättymistä seuraavan toisen kuukauden 12. päivään mennessä. (Arvonlisäverovelvollisen opas 2011). Normaalitilanteessa tämä tarkoittaa sitä, että myynnistä koitua arvonlisävero on osa myyjän kassavaroja vähintään yhden kuukauden ja 12 päivän ajan.

Käänteisessä tilanteessa myyjä ei sisällytäkään laskuun arvonlisäveron osuutta, joten myynnistä tulee kassaan kerralla aikaisempaan tilanteeseen verrattuna vähemmän varoja. Tästä muodostuu tutkimuksen ydinongelma:

Onko rakennusalan käännetyllä verovelvollisuudella merkittäviä vaikutuksia pienen rakennusalan yrityksen kassavirtaan?

Tarkentavina kysymyksinä käsitellään sitä, ovatko vaikutukset niin merkittävät, että niistä voi koitua riskejä liiketoiminnalle, sekä sitä, missä tilanteissa ja minkälaisessa liiketoiminnassa kyseiset vaikutukset ilmenevät.

1.3 Kassavirtanäkökulma

Tutkimuksen näkökulmaksi on valittu maksukyky, tarkemmin sanottuna käännetyn arvonlisäveron vaikutukset yrityksen käyttöpääomaan. Tutkimuksen tavoitteena on tältä kannalta selventää, mitä käyttöpääoma tarkoittaa, miten käyttöpääoman tarve muodostuu, ja sitä, millaisia muutoksia käännetty arvonlisäverovelvollisuus siihen tuo. Näkökulman valinta perustuu edellisessä luvussa mainittuun normaalitilanteesta poikkeavaan vajaukseen kassavirrassa ja rakennusalan ominaiseen liiketoiminnan eri muotojen laajaan kirjoon. Tutkimus pyrkii selvittämään, voiko käännetty arvonlisäverotus olla riski yrityksen maksukyvyille tai likviditeetille.

1.4 Tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyö on kvalitatiivinen tutkimus, jonka viitekehyksessä kootaan yhteen arvonlisäverotuksen, rakennusalan ja maksukyvyn teoriaa. Tärkeimmät lähteet ovat hallituksen esitykset käännetystä arvonlisäverosta, suurimpien rakennusalan toimijoiden erilaiset julkaisut ja rahoituksen sekä tilinpäätöksen analysoinnin materiaalit. Empiriaosuudessa aihetta tarkastellaan kuvitteellisen ja todellisen yrityksen kautta erilaisten laskuesimerkkien avulla.

2 KÄÄNNETTY ARVONLISÄVERO

Tässä luvussa esitellään arvonlisäverotuksen peruseriaatteen ja sen merkityksen. Sen lisäksi perehdytään käännetyn arvonlisäverovelvollisuuden taustoihin; esitellään uuden lain soveltamisala ja hallituksen perustelun lain käyttöönotosta.

2.1 Arvonlisävero yleisesti

Arvonlisävero otettiin käyttöön Suomessa 1. kesäkuuta 1994. Tällöin lakkautettiin aikaisemmin, vuodesta 1940 lähtien peritty liikevaihtovero. Siirtyminen liikevaihtoverosta arvonlisäverotukseen tapahtui Suomen liittyessä Euroopan unioniin, jossa pyr-

kimyksenä oli samankaltaista jäsenvaltioiden verotus. Näin arvonlisäverojärjestelmä oli myös yksi edellytys Suomen liittymiselle yhteisön jäseneksi.

Arvonlisävero on yleinen kulutusvero, joka sisällytetään lähes kaikkien tavaroiden ja palveluiden hintaan. Elinkeinoharjoittajan rooli arvonlisäverojärjestelmässä on toimia kuluttajan ja valtion välikätenä. Verovelvollisena elinkeinoharjoittaja lisää veron myyntihintaansa, perii sen kuluttajalta ja maksaa veron lopulta valtiolle. Arvonlisäverovelvollinen saa vähentää myyntinsä arvonlisäverosta omaa liiketoimintaansa varten hankkimiansa ostojen arvonlisäveron osuuden, joten lopullisesti vero rasittaa ainoastaan hyödykkeen lopullista kuluttajaa. (Arvonlisäverovelvollisen opas 2011.)

EU:n yhteinen arvonlisäverojärjestelmä velvoittaa verovelvollisen jäsenvaltion alueella suoritetusta palvelujen ja tavaroiden luovutuksesta suoritettavan arvonlisäveroa. Ennen vuotta 2006, yksittäisille jäsenvaltioille myönnettiin poikkeuslupia yhteisestä arvonlisäverojärjestelmästä poikkeamiseen verojen kiertämisen estämiseksi. Näihin poikkeuslupiin oli lukeutunut muun muassa rakennusalan käännetyn arvonlisäverovelvollisuuden soveltaminen. Neuvoston 24. päivänä heinäkuuta 2006 annetulla direktiivillä 2006/69/ saatettiin tämä poikkeuslupa kaikkien jäsenten käyttöön. Direktiivillä sallittiin ostajan säätäminen verovelvolliseksi sellaisilla aloilla, joissa veropetoksia tapahtuu herkästi. (HE 41/2010.)

Arvonlisäverotuksessa verovelvollinen on yleensä myyjä. Käännetty arvonlisäverovelvollisuus tarkoittaa, että palvelun myynnistä verovelvollinen on ostaja. Käänteisessä järjestelmässä myyjän ja ostajan on tiedettävä, milloin käänteistä menettelyä sovelletaan. Itse menetelmä on yksinkertainen, mutta normaalitilanteeseen verrattuna osapuolten täytyy tietää enemmän esimerkiksi toistensa rooleista urakkaketjuissa. Verohallinto on ennalta määritellyt käännetyn arvonlisäverovelvollisuuden soveltamisalaan kuuluvat palvelut, joten osapuolten täytyy olla tietoisia, minkä myyntien kohdalla sovelletaan käännettä menettelyä.

2.2 Käännetty arvonlisävero Suomessa

Vuonna 2010 hallitus esitti eduskunnalle arvonlisäverolakia muutettavaksi rakennuspalvelujen ja päästöoikeuksien sekä matkatoimistopalvelun veron perusteen osalta. Rakennuspalveluja koskeva käänteinen arvonlisäverovelvollisuus otettaisiin käyttöön vuoden 2011 huhtikuussa, jolloin aiemmasta käytännöstä poiketen arvonlisäveron valtiolle tilittäisi myyjän sijaan ostaja. Perimmäisenä tarkoituksena on kitkeä rakennusalaan rehottavaa harmaata taloutta erityisesti urakkaketjujen häntäpästä. Hallitus katsoi verotilitysten keskittämisen pääurakoitsijoille palvelevan tätä tarkoitusta, sillä sen näkemyksen mukaan pääurakoitsijatasolla taloushallinto toimii tavanomaista tehokkaammin ja nuhteettomammin. (HE 41/2010.)

Ennen vuoden 2010 lakiesitystä rakennusalan harmaan talouden ylityöllistämät viranomaiset vaativat käännetyn arvonlisäverojärjestelmän käyttöönottoa Suomessa. Rakennusteollisuus (myöh. RT) vastusti järjestelmää alusta alkaen vedoten sen käyttöönoton epämielekkyyteen. RT listaa vuoden 2010 alussa antamassaan lausunnossa valtiovarainministeriön vero-osastolle vastustuksen keskeisimmät syyt. Sen näkemyksen mukaan käänteinen järjestelmä mahdollistaa perusteettomien arvonlisäverovähennysten tekemisen. Se suhtautui myös nuivasti ajatukseen kahdesta järjestelmästä, sillä se katsoi urakkasuhteiden tulkintavaikeuksien ja tätä kautta myös yritysten kustannusten lisääntyvän. RT vetosi myös niukkoihin viranomaisresursseihin ja järjestelmän kuormittavuuteen, eikä se uskonut verohallinnon pystyvän hoitamaan asiaa suunnitelluilla resursseilla. RT kritisoi myös sitä, että hallitus oli tehnyt periaatteellisen päätöksen järjestelmän käyttöönotosta, ennen kuin Ruotsin veroviranomaisten selvitys asiasta oli julkaistu. (Lausunto valtiovarainministeriön muistiosta "Käännetty arvonlisäverovelvollisuus rakennusalaan" 2010.)

RT katsoi siis asian tuovan liikaa rasitetta rakennusalan yrityksille ja että käänteinen arvonlisäverojärjestelmä ei ole tehokas tapa torjua talousrikollisuutta. RT:n vastustuksesta huolimatta käännetty arvonlisäverovelvollisuus tuli voimaan 1.4.2011.

2.3 Lakimuutoksen perustelut

Lakimuutoksella pyritään kohentamaan arvonlisäverojärjestelmän verotuottoa. Hallituksen näkemyksen mukaan rakennustoimialan harmaan talouden määrä on kasvussa ja talousrikokset ovat alalla yleisiä ja suuresti resursseja kuluttava haaste. Rakennusalan harmaa talous rasittaa olennaisesti verohallintoa, poliisia ja tuomioistuinstuolista. Harmaa talous rasittaa rakennusalalla toimivia rehellisiä yrityksiä, ja yksi lakiehdotuksessa mainituista tavoitteista onkin kaventaa epärehellisten ja rehellisten yritysten kilpailutilannetta. Olennaisin hallituksen esityksessä mainittu parannus on sellaisen veronkierron ehkäisy, jossa ostaja vähentää arvonlisäveron, jonka myyjä jättää tilittämättä valtiolle. Lakimuutoksen ei oleteta vaikuttavan veropetoksiin, jotka tapahtuvat tuloverotuksen puolella, mutta sen katsotaan välillisesti vaikuttavan vähentävästi muissa verolajeissa tapahtuvien petosten tuomaan haittaan. (HE 41/2010.)

Verohallinnon toimesta aloitettiin vuonna 2008 Raksa-hanke. Se on vuoteen 2011 kestävä valvontahanke, jonka pyrkimyksiä ovat muun muassa rakennusalan harmaan talouden torjuminen, valvonnan tehostaminen sekä viranomaisyhteistyön ja alan kilpailuneutraliteetin lisääminen. Raksa-hanke on tähän mennessä valottanut karua todellisuutta rakennusalan harmaan talouden tilanteesta. Hankkeessa valvontatarkastukset on keskitetty urakkaketjujen alapäähän. Tarkastusten tulokset osoittavat, että 35 prosentissa kohteista esiintyi harmaata taloutta. (HE 41/2010.)

Verottaja oli vuoden 2010 loppuun mennessä löytänyt Raksa-hankkeen avulla yli 128 miljoonan euron edestä ilman ennakkopidätystä maksettuja palkkoja. Pimeät palkat ovatkin yksi rehottavin harmaan talouden osa-alue rakennusalalla. Muita verotarkastuksessa ilmi käyneitä yleisiä väärinkäytöksiä ovat peitelty osingonjako ja kuittikauppa. Kuittikauppa tarkoittaa rikosta, jossa yritykset laativat keskenään tekaistuja kuitteja kaupoista, joita ei todellisuudessa ole tapahtunut. Kuitit voivat myös olla väärisältöisiä. Niillä yrittäjä on esimerkiksi nostanut rahaa itselleen ja maksanut sitten työntekijöille palkkoja pimeästi. Myös kirjanpitorikokset ovat rakennusalalla yleisiä. (Niilola, 2010.)

Hallitus katsoo verotilitysten keskittämisen pääurakoitsijoille tehostavan verotulojen kertymistä, sillä harmaan talouden riski ei näissä yrityksissä ole hallituksen mukaan yhtä todennäköinen kuin pienissä. Toisaalta hallitus myöntää, että käänteinen järjestelmä voi kasvattaa isojen petosten määrää. (HE 41/2010.)

Suomessa rakennusosalalla merkittävin osa pääurakoitsijoista on suuria ja keskisuuria yrityksiä. Varsinkin suurissa urakoissa pääurakoitsija on yleensä suuri yritys. Urakointiketjujen alihankkijoina on silti monesti toisia suuria yrityksiä, ja vasta näiden alihankkijoina toimii pieniä yrityksiä. Hallitus määrittelee liikevaihdon perusteella tarkasteltaessa suuriksi talonrakentajayrityksiksi yli 50 miljoonan euron liikevaihdon yritykset, joiden henkilöstömäärä on yli 150. RT on arvioinut, että 20–30 suurinta rakennusalan yritystä tuottaa Suomessa yli 50 prosenttia koko talonrakentamisen liikevaihdosta. Vaikka luvussa on mukana päällekkäistä liikevaihtoa johtuen juuri pitkien urakkaketjujen aiheuttamasta arvioinnin hankaluudesta, hallitus perustelee verotuksen siirtämistä pääurakoitsijoille muun muassa tällä talonrakennusalan jakaumalla. (HE 41/2010.)

2.4 Lain soveltaminen

Verohallinnon mukaan käännettyä arvonlisäverovelvollisuutta sovelletaan Suomessa myytävään rakentamispalveluun tai työvoiman vuokraukseen silloin, kun se tapahtuu rakentamispalvelua varten. Käännettyä menettelyä sovelletaan 1.4.2011 ja sen jälkeen syntyneisiin veronsuorittamisvelvollisuuksiin. Menettely koskee ainoastaan rakentamispalveluita, joten on tärkeää huomioida, että tavaran myynti jää soveltamisalan ulkopuolelle. (Usein kysyttyä – Rakennusalan käännetty arvonlisäverovelvollisuus 2011.)

Rakentamispalvelu

Rakentamispalvelu on määritelty arvonlisäverolaissa. AVL 31 §:n 3 momentin mukaan rakentamispalvelua on kiinteistöön kohdistuva rakennus- ja korjaustyö sekä työn yhteydessä asennetun tavaran luovuttaminen. Käännettyä verovelvollisuutta ei

kuitenkaan sovelleta 31 §:n 3 momentin 2 kohdan mukaisiin palveluihin, kuten suunnitteluun, valvontaan ja tai muihin vastaaviin palveluihin. (AVL 31§.)

RT:n mukaan perinteisesti rakentamiseen luettavia palveluja ovat yleinen rakentaminen, erikoisalarakentaminen talonrakennuksen ja vesirakennuksen osalta sekä rakennustoimintaan liittyvät asennus- ja viimeistelytyöt. Rakentaminen voi tapahtua omasta toimesta tai teetettynä. Alihankkijat voivat toteuttaa osia työstä tai koko työn. Uusi tilastollinen toimialaluokitus TOL 2008 jakaa rakentamisen toimialan seuraavalla tavalla:

1. Talonrakentaminen
2. Maa- ja vesirakentaminen
3. Erikoistunut rakennustoiminta

Talonrakentamista on RT:n mukaan kaikenlaisien rakennusten uudis- ja korjausrakentaminen sekä tehdasvalmisteisten rakennusten, elementtirunkojen tai muiden osien pystyttäminen rakennuspaikalla. Tämä jaetaan edelleen asuin- ja muiden rakennusten rakentamiseen ja perustajaurakointiin eli grynderitoimintaan. Esimerkkejä tällaisista rakennuspalveluista ovat omakotitalojen, kesämökkien, kerrostalojen, sairaaloiden, koulujen ja pysäköintihallien rakentaminen sekä niiden korjaus- ja perusparannustyöt. (Rakentamispalveluita, joihin sovelletaan käännettyä arvonlisäverovelvollisuutta 2011.)

Maa- ja vesirakentamisella puolestaan tarkoitetaan erilaisten maa- ja vesikohteiden yleisiä rakennustöitä, kuten moottoriteiden, katujen, tekoaltaiden, satamien, rautateiden ja lentokenttien uudisrakentamista ja parannusta. Myös yleisten jakeluverkkojen rakentamis- ja muutostyöt kuuluvat maa- ja vesirakentamiseen. Huomionarvoista on se, että rakennustyöt voidaan tehdä itse tai teettää alihankintana joko osaksi tai kokonaan. Maa- ja vesirakentamisen ryhmän kohdalla rakennuspalveluiksi ei katsota esimerkiksi teiden hoitoa, maisema-arkkitehtuuripalveluja, kivenlouhintaa, liikenneverkostojen puhtaanapitoa tai rakennushankkeiden projektinjohtopalveluita. (Rakentamispalveluita, joihin sovelletaan käännettyä arvonlisäverovelvollisuutta 2011.)

Kolmas rakentamispalveluiden ryhmä RT:n luokituksessa on erikoistuneen rakennustoiminnan ryhmä. Tähän ryhmään kuuluu erikoisalojen töitä, jotka vaativat erityistaitoja tai -laitteita. Esimerkkeinä tällaisista töistä RT mainitsee muun muassa paalutus-työt, betonityöt, muuraustyöt, rakennuspaikan raivaukset ja erilaiset rakennusasennuksen työt. Tyypillisiä rakennusasennuksen töitä ovat rakennusten kiinteisiin järjestelmiin, kuten ilmastointiin, hisseihin ja jäähdytysjärjestelmiin liittyvät asennustyöt. Myös rakennusten ja rakennelmien viimeistelytyöt, kuten lasitus, maalaus ja sisustus, kuuluvat erikoistuneeseen rakennustoimintaan. Erikoistuneisiin rakennuspalveluihin puolestaan ei katsota muun muassa sisustussuunnittelua, kotitalouden LVI-laitteiden huoltoa, rakennusjätteen poiskuljetusta ja rakennustelineiden pystytystä, vuokrausta tai purkua. (Rakentamispalveluita, joihin sovelletaan käännettyä arvonlisäverovelvollisuutta 2011.)

Kiinteistö

Rakentamispalvelujen käännettyä arvonlisäverovelvollisuutta sovelletaan kiinteistöön kohdistuviin palveluihin. Kiinteistöllä tarkoitetaan Arvonlisäverolain mukaan maa-aluetta, rakennusta ja pysyvää rakennelmaa, sekä niiden osaa tai yhdistelmää. (AVL 28 §.)

Pysyviä rakennelmia ei ole tarkoitettu tilapäisiksi tai siirrettäviksi. Niiden perustukset ovat yleensä kiinteät. Pysyviin rakennelmiin katsotaan yleensä kuuluviksi muun muassa sillat, kanavat, hiihtohissien kiinteät rakenteet ja erilaiset liittymäverkostot. (Rakennusalan käännetty arvonlisäverovelvollisuus 1.4.2011 alkaen 2011.)

Näin ollen käännettyä arvonlisäverovelvollisuutta ei sovelleta esimerkiksi työmaan taukotupiin ja toimistoihin, rakennustelineisiin, nostureihin, työmaan hisseihin tai esimerkiksi tilapäisiin kouluparakkeihin. Tämä koskee näiden kohteiden pystytystä, purkua ja muita niihin kohdistuvia työsuorituksia. (Usein kysyttyä – Rakennusalan käännetty arvonlisäverovelvollisuus 2011.)

Kiinteistöissä erityistä tarkoitusta palvelevat koneet ja laitteet ovat myös soveltamisalan ulkopuolella. Mikäli esimerkiksi tuotantolaitoksen viilennysjärjestelmälle suoritetaan asennus-, korjaus- tai huoltotöitä, käännteinen menettely koske näiden

palvelujen myyntiä. (Rakennusalan käännetty arvonlisäverovelvollisuus 1.4.2011 alkaen 2011.)

Ostaja ja myyjä

Käännetyssä arvonlisäveromenettelyssä ostajan tulee olla elinkeinoharjoittaja, joka myy rakentamispalvelua muutoin kuin satunnaisesti. Ostajan asemaa arvioitaessa otetaan huomioon koko toiminta, ei vain Suomessa tapahtuva. Myyjältä edellytetään siis aiempaa tarkempaa ostajan tuntemista. Yksityishenkilölle tapahtuva myynti ei ole käännetyn verovelvollisuuden piirissä.

Syventävässä vero-ohjeessaan Verohallinto on määritellyt, että ”muutoin kuin satunnaisesti” tarkoittaa ostajan toiminnassa sitä, että sen ei tarvitse koostua pääasiallisesti rakennustoiminnasta. Sivutoimiseen rakennuspalveluiden myyntiin sovelletaan niin ikään käänteistä menettelyä. Satunnainen rakentaminen tarkoittaa siis käytännössä kertaluontoista ja poikkeuksellista tilannetta. Myyjän tulee noudattaa huolellisuutta rakentamispalvelua myydessään sekä selvitettävä, täyttyvätkö ostajan kriteerit, jotta käänteistä menettelyä voidaan soveltaa. Tarvittaessa myyjän on pyydettävä ostajalta selvitys asiasta voidakseen toimia oikein. (Rakennusalan käännetty arvonlisäverovelvollisuus 1.4.2011 alkaen 2011.)

Ulkomainen elinkeinoharjoittaja

Ulkomaisella elinkeinoharjoittajalla kotipaikka on muualla kuin Suomessa, tai jos varsinaista kotipaikkaa ei ole, sellaiseksi katsotaan se paikka, jossa hän jatkuvasti asuu tai oleskelee. Sellaisen elinkeinoharjoittajan, jolla ei ole kiinteää toimipaikkaa tai verovelvollisuutta Suomessa, myymistä tavaroista ja palveluista verovelvollinen täällä on yleensä ostaja. Kiinteällä toimipaikalla tarkoitetaan liikepaikkaa, joka on pysyvä ja josta liiketoimintaa harjoitetaan, esimerkiksi urakointikohde. Ulkomainen elinkeinoharjoittaja on myyjänä kuitenkin verovelvollinen, jos ostajana on yksityishenkilö tai toinen vastaavalla tavalla määritelty ulkomaalainen elinkeinoharjoittaja. (Rakennusalan käännetty arvonlisäverovelvollisuus 1.4.2011 alkaen 2011.)

Menettely käytännössä

Uusi arvonlisäveromenettely toimii käytännössä siten, että myyjä antaa ostajalle laskun, jossa on tyypillisesti lain vaatimukset täyttävät laskumerkinnät. Laskuun ei kuitenkaan merkitä verokantaa eikä veron määrää. Laskussa tulee myös olla ostajan arvonlisäverotunniste eli suomalaisten ostajien kohdalla Y-tunnus. Jos myyjä on antanut ostajalle laskun, johon on virheellisesti merkitty verokanta ja veron määrä, on myyjän annettava ostajalle uusi lasku, jossa viitataan alkuperäiseen laskuun. (Rakennusalan käännetty arvonlisäverovelvollisuus 1.4.2011 alkaen 2011.)

Vero ilmoitetaan kausiveroilmoituksessa, jossa on erilliset kohdat rakentamispalvelun käännetyn verovelvollisuuden piiriin kuuluvan myynneille ja ostoille. Myyjä ilmoittaa kausiveroilmoituksessa käännetyn alv:n piiriin kuuluvien myymiensä rakennuspalvelujen yhteismäärän. Palvelun myyjä saa vähentää hankintoihinsa sisältyvän arvonlisäveron normaalisti, vaikka verovelvollinen palvelun myynnistä on ostaja. (Rakennusalan käännetty arvonlisäverovelvollisuus 1.4.2011 alkaen 2011.)

Ostaja ilmoittaa kausiveroilmoituksessa käännetyn alv:n piiriin kuuluvien ostamiensa rakentamispalvelujen yhteismäärän ja laskee suoritettavan veron 23 % verokannan mukaan. Lisäksi ostaja laskee vähennettävän veron 23 % verokannan mukaan siltä osin kuin hänen ostonsa ovat vähennyskelpoisia ja ilmoittaa ne lomakkeessa vähennettävänä veroina. (Rakennusalan käännetty arvonlisäverovelvollisuus 1.4.2011 alkaen 2011.)

2.5 Käännetty arvonlisävero muualla Euroopassa

Seitsemän muuta jäsenvaltiota on ottanut käänneisen arvonlisäveron käyttöön rakennusosalalla. Alankomaissa rakennusalan veropetosten torjumiseen on puututtu Suomen tavoin käännetyllä arvonlisäverolla, mutta myös ennakonpidätysten ja sosiaaliturvamaksujen kautta. Urakkaketjun etupäässä olevilla yrityksillä on verovelvollisuuden lisäksi myös vastuuta aliurakoitsijan ennakkopidätys- ja sotumaksujen laiminlyönnistä. Alankomaiden mallissa käännettyä verovelvollisuutta ei sovelleta pääurakoitsijan suorituksessa urakan toimeksiantajalle, sillä nämä liikesuhteet ei yleensä ole

niitä, joissa vilppiä tapahtuu. Siinä, missä Suomen menettelyssä käänteinen verovelvollisuus koskee "rakennuspalveluja", puhutaan Alankomaiden kohdalla "aineellisen luonteisesta työstä". Esimerkkejä tällaisesta työstä ovat muun muassa päällystystyöt, siivous, rakennelmien kunnossapitotyöt ja rakennusten purku. Työt, joihin ei liity aineellisten asioiden käsittelyä, kuten valvontatyöt tai pelkkä telineiden ja laitteiden vuokraus, taas ei ole aineellisen luonteista toimintaa. (HE 41/2010.)

Itävallassa on arvioitu, että maan rakennustoimialaan sovellettava käänteinen verovelvollisuus on lisännyt vuoteen 2010 mennessä arvonlisäverotuottoa vuonna 2002 voimaan tulleen uudistuksen jälkeen 200 miljoonalla eurolla. Itävallassa on Suomelle ominaisen tavan kaltainen tilanne, jossa kymmenisen rakennusalan yritystä tuottaa valtaosan rakentamisesta. Alankomaiden tavalla Itävallassakin pääurakoitsijan ja toimeksiantajan suhteessa noudatetaan normaalia alv-menettelyä. Itävallassa uudistuksella ei kuitenkaan puututtu työnantajamaksujen laiminlyömiseen ja laittomien työntekijöiden käyttöön. (HE 41/2010.)

Pisimpään käänteinen arvonlisäveromenettely on ollut käytössä Belgiassa, jossa se vaikutti jo 1970-luvulla, jolloin EU:n arvonlisäverodirektiivistä voitiin poiketa veronkierron estämistarkoituksessa, jos jäsenvaltio ilmoitti komissiolle erityisjärjestelystä ennen päivää 1.1.1978. (HE 41/2010.)

Saksassa uudistus on toteutettu lähes samaan tapaan kuin Suomessa, mutta se tapahtui vuonna 2004. Käännettyä verovelvollisuutta sovelletaan kiinteistön luovutuksiin ja rakennuspalveluihin, lukuun ottamatta suunnittelu- ja valvontatöitä. Rakentamispalvelun ostaja on verovelvollinen, jos hän on rakennuspalveluja tuottava elinkeinoharjoittaja, joka muutoin kuin satunnaisesti harjoittaa rakennustoimintaa. Saksan hallinto on määritellyt "muutoin kuin satunnaisesti" tarkoittavan tilanteita, joissa yli 10 prosenttia liiketoimista on ollut rakennuspalveluita. (HE 41/2010.)

Irlannissa ja Unkarissa menettely otettiin käyttöön vuonna 2008. Irlannissa sen soveltamisala on laaja ja rakennuspalveluita koskeva, ja se pohjautuu jo olemassa olevaan rakennusalan lähdeverojärjestelmään. Unkarissa menettelyä sovelletaan kiinteistön luovutuksiin ja rakentamispalveluihin, kuten rakentaminen, rakennusten purku, ja alan työvoiman vuokraus. (HE 41/2010.)

Ruotsissa rakennusalan käännettyä verovelvollisuutta on sovellettu vuodesta 2007 samankaltaisesti kuin Suomessa, mitä tulee palvelujen luonteeseen. Tosin se on käytössä hieman laajemmassa merkityksessä. Menetelmää sovelletaan myös sivutoimisesti rakennuspalveluja tuottavaan yritykseen, jos sillä on työntekijöinä esimerkiksi puuseppiä. Yritykset ovat verovelvollisia kaikista rakennuspalvelujen hankinnasta toimintaansa myös tilanteessa, jossa ostettua palvelua ei myydä edelleen. Käännetty verovelvollisuus pätee myös tilanteessa, jossa rakennusalalla toimimaton yritys toimii tilapäisesti välikätenä. Keskeisin asia Ruotsin mallissa nykyään on myytävä palvelu ja ostajan täyttämät edellytykset. Ostajan toimialaluokituksella ja kansallisuudella ei ole väliä. Ruotsin verohallinto arvioi menettelyn vaikutuksien olevan positiiviset ja vuonna 2008 verotulojen on arvioitu lisääntyneen noin 700 miljoonaa kruunua. (HE 41/2010.)

3 RAKENNUSTOIMIALA SUOMESSA

Rakentaminen on merkittävästi työllistävä toimiala Suomessa ja myös sen merkitys kansantaloudelle on huomattava. Vaikka tekniikan kehitys on vähentänyt työn tarvetta, on rakennustoimialalla silti paljon töitä, jotka voidaan tehdä vasta urakkakohteissa paikan päällä. Toimialalle ominaista onkin urakkamuotoinen työ ja alihankintasuhteet.

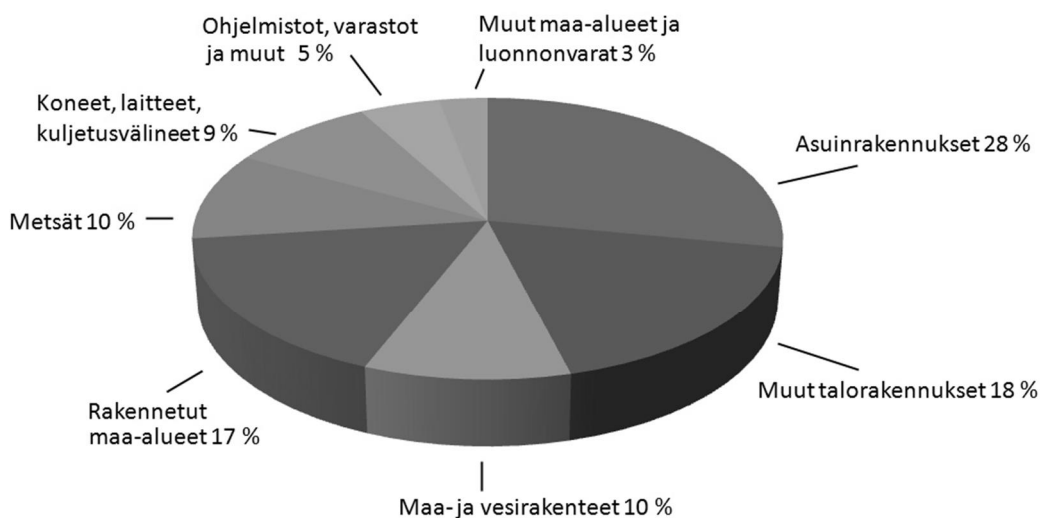
3.1 Rakentamisen merkitys kansantaloudessa

Rakentaminen kattaa noin kymmenen prosenttia Suomen bruttokansantuotteesta. Vuonna 2009 koko maan henkilöstön määrä kaiken rakentamisen osalta oli 141 800. Samana vuonna yrittäjien lukumäärä toimialalla oli 13 371. Rakentamistoiminta on siis melko yrittäjäpainotteista, mikä tuo osaltaan haastetta alan harmaan talouden torjumisessa. Pieniä, hankalasti valvottavia yrityksiä ja yrittäjiä on paljon. (Rakentaminen toimialoittain vuonna 2009.)

RT:n mukaan Suomen kiinteistö- ja rakennusklusteri oli vuonna 2005 arvoltaan yli 400 miljardia euroa eli valtaosa Suomen koko 560 miljardin euron kansallisvarallisuus-

desta. Klusterissa on mukana useita toimialoja, jotka tuottavat rakentamisen kokonaisuudessaan. Olennaisimpina niistä on koko rakentamisen toimiala, mutta myös teollisuuden ja palveluelinkeinojen toimialoja on mukana.

Suomen kansallisvarallisuus 2009 Yhteensä 770 mrd. €

KUVIO 1. Suomen kansallisvarallisuus vuonna 2009 (ks. alkuperäinen kuvio, Salmén 2011.)

Tilastokeskuksen mukaan rakentaminen kasvoi ennätysellisesti vuodesta 1996 tasaisesti vuoteen 2007 asti, jolloin 15,5 prosenttia edellisestä vuodesta kasvanut liikevaihto oli kokonaisuudessaan 23,7 miljardia euroa. Rakennusala on suhdanneherkkä, ja rakennusten investointien määrä ja alalla toimivien yritysten kannattavuus heikkenee herkästi talouden matalasuhdanteiden aikana. Vuoden 2008 lopulla alkaneen maailmanlaajuisen finanssikriisin johdosta rakentamisen liikevaihto supistui 10,7 prosenttia. (Rakentamisen toimialakatsaus 2007; 2008; 2009; 2010.)

Sittemmin Tilastokeskus on raportoinut, että vuoden 2008 jyrkän laskun jälkeen rakennusalalla alkoi heikko kasvu. Viimeisimmät tiedot rakentamisen kasvun tilasta ovat, että se pysyi vuonna 2010 samana kuin edellisvuonna, mutta yritysten kannat-

tavuus eli käyttökate heikkeni prosenttiyksiköllä. (Rakentamisen toimialakatsaus I/2010; Rakentaminen 2010, ennakko 2011.)

3.2 Rakentamisen määritelmä

Uusimman toimialaluokituksen mukaan rakennustoimialan muodostavat talonrakentaminen, maa- ja vesirakentaminen sekä erikoistunut rakennustoiminta. Rakentamiseksi luokiteltava toiminta voi olla luonteeltaan uudisrakentamista, perusparannusta, korjaus- sekä muutostöitä. Myös tehdasvalmisteisten rakennusten ja rakennelmien sekä tilapäisrakennelmien pystyttäminen luetaan kuuluvaksi toimialaan. Myös rakennuskonevuokraus käyttäjineen kuuluu rakentamisen luokitukseen. (TOL 2008.)

Maankäyttö- ja rakennuslaki määrittelee rakennuksen seuraavalla tavalla:

Rakennus on asumiseen, työntekoon, varastointiin tai muuhun käyttöön tarkoitettu kiinteä tai paikallaan pidettäväksi tarkoitettu rakennelma, rakenne tai laitos, joka ominaisuuksiensa vuoksi edellyttää viranomaisvalvontaa turvallisuuteen, terveellisyyteen, maisemaan, viihtyisyyteen, ympäristönäkökohtiin taikka muihin tämän lain tavoitteisiin liittyvistä syistä. (MRL 113 §.)

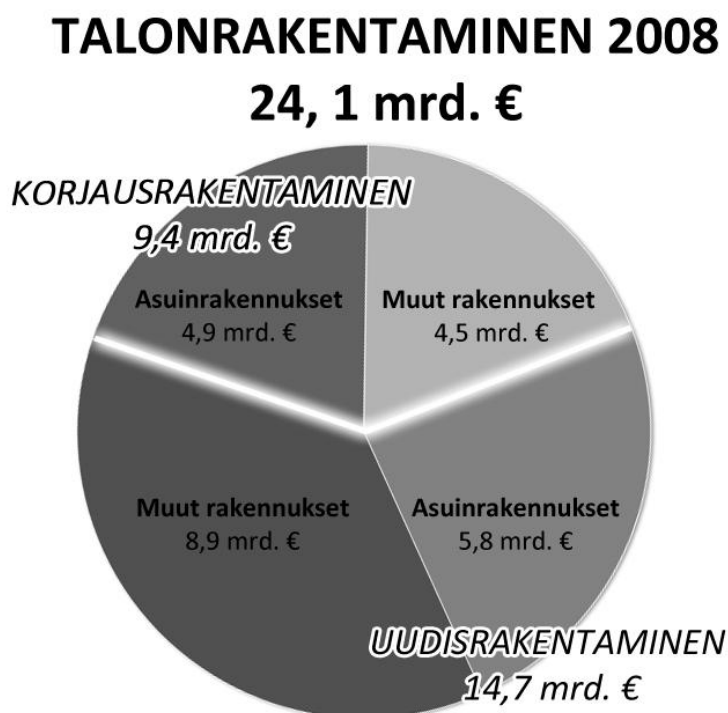
Olellisinta rakentamisen määrittelyssä on edellytys viranomaisvalvonnasta. Kooltaan vähäiset ja kevytrakenteiset rakennelmat, joilla ei ole maakäytöllisiä tai ympäristöllisiä vaikutuksia, eivät lain mukaan ole luettavissa rakennuksiksi.

Talonrakentaminen

Talonrakennus tarkoittaa kaikäntyyppistä rakennusten rakentamista ja rakennuttamista. Talonrakennuksen toimialaluokkaan sisältyy uudis- ja korjausrakentaminen, tilapäisrakennelmien pystytys sekä elementtirunkojen ja tehdasvalmisteisten osien ja kokonaisuuksien pystytys rakennuspaikalla. Rakentaminen voi tapahtua omaan laskuun tai teetettynä. Teettäminen voi tapahtua palkkio- tai sopimusperusteella, ja alihankkijat voivat toteuttaa työnosia tai koko työn. (TOL 2008.)

Talonrakentamisen arvo vuonna 2008 oli 24,1 miljardia euroa. Talonrakentaminen voidaan jakaa korjausrakentamiseen ja uudisrakentamiseen. Valtaosa talonrakenta-

misesta on uudisrakentamista, loppuosa korjausrakentamista. Asuntotuotannon osuus talonrakentamisesta on noin 45 prosenttia. (Tietoa rakennusalasta 2011.)

KUVIO 2. Talonrakentaminen vuonna 2008 (ks. alkuperäinen kuvio Tietoa rakennusalasta 2011.)

Uusien asuntojen kysyntään vaikuttavat muun muassa vallitseva korkotaso, kuluttajien luottamus omaan talouteensa, muuttoliike, väestönkasvu ja perheeseen pieneneminen. Asuntojen korjausrakentamisessa kysyntään vaikuttavat puolestaan valtion tuet, korkotaso, korjaustarpeet ja pyrkimykset energiatehokkaampaan asumiseen. Toimitilojen rakentamiseen vaikuttavia tekijöitä taas ovat etenkin sijoittajien tuottovaatimukset ja toimitilavuokrien suuruus. Talouden matalasuhdanteen aikana toimitilojen uusinvestoinnit pysyvät yleensä matalina. Myös toimitilojen korjaukset ovat vallitsevassa tilanteessa matalalla, sillä niissä on ylitarjontaa, vaikka tarvetta modernisoinnille ja korjaukselle on paljon. Koko talonrakentamisen arvo romahti finanssikriisin seurauksena vuonna 2009. Vuonna 2010 se kuitenkin nousi ja saavutti 21,5 miljardin euron arvon. (Tietoa rakennusalasta 2011.)

Maa- ja vesirakentaminen

Tähän rakentamisen luokkaan kuuluvat erilaisten maa- ja vesikohteiden yleiset rakennustyöt. Maa- ja vesirakentamisen kohteita ovat esimerkiksi moottoritiet, kadut, sillat, satamat ja lentokentät. Määritelmä koskee ainoastaan kohteiden kiinteisiin rakenteisiin kohdistuvia töitä. Luokkaan eivät siis sisälly esimerkiksi kohteiden valaisin- tai muiden sähkölaitteiden asennukset. Kuten talonrakentamisenkin kohdalla, myös näihin kohdistetut peruskorjaus-, uudisrakennus- ja muutostyöt voidaan toteuttaa omaan lukuun tai teettää alihankkijoilla. (TOL 2008.)

Maa- ja vesirakentamiselle ominaista on julkisen sektorin merkitys. Luokka voidaan jaotella esimerkiksi kunnossapitoon ja investointeihin. Julkisen sektorin merkitys näkyy erityisesti infrarakentamisessa, jossa julkisen talouden epävakaas vaikuttaa investointeihin ja hankkeiden käynnistämispäätöksiin. Vuonna 2010 maa- ja vesirakentamisen määrä oli 5,5 miljardia euroa, ja muun rakentamisen tavoin se supistui finanssikriisin takia lähes 8,8 prosenttia. Supistumisen oletetaan päättyvän vuonna 2011. Maa- ja vesirakentamiseen haasteita tuovat Suomen vaikeat talvet, toisaalta puutteet infrarakenteen kunnossa ovat koko yhteiskunnan kannalta merkittäviä haittoja ja riskejä. Maarakennuksen kustannuksiin vaikuttaa erityisesti polttoaineen hinta. (Tietoa rakennusalasta 2011.)

Erikoistunut rakennustoiminta

Kolmanteen rakentamisen pääluokkaan, erikoistuneeseen rakennustoimintaan, kuuluvat muun muassa rakennusten ja rakennelmien purku, rakennuspaikan raivaus- ja muut rakentamista valmistelevat työt sekä muiden rakentamisen pääluokkien asennus- ja viimeistelytyöt. Nämä työt ovat monesti erikoisalojen töitä, jotka vaativat yleensä jonkinlaisia erityistaitoja tai erityislaitteiden käyttöä. Ne voivat liittyä esimerkiksi kivi-, teräs- tai kattotöihin, tai ne voivat olla erilaisten rakenteiden ja rakennustelineiden pystytystä. Uudisrakentamiseen liittyvä erikoisalojen rakentaminen tapahtuu monesti alihankkijaa käyttäen, mutta jos kyseessä on korjausrakentaminen, on työn tilaaja usein kohteen omistaja. (TOL 2008.)

Erikoisalojen asennustöitä ovat kaikkien rakennuksen toiminnalle välttämättömien laitteiden asennus, esimerkiksi liukuportaat, ilmastointijärjestelmät ja putkityöt. Työ

tehdään yleensä rakennuspaikalla, mutta osa työstä voi tapahtua laitteen toimittajan omissa tiloissa. Myös vesi-, lämpö- ja äänieristys sekä valaisimien ja muiden sähkölaitteiden asennus on erikoisalarakentamista. Erikoistuneeseen rakennustoimintaan kuuluvat myös rakennuksen viimeistelytyöt ja rakennuskoneiden vuokraus kuljettajineen. (TOL 2008.)

3.3 Urakointiketjut ja sopimussuhteet

Rakennusalalla on monenlaisia urakointimuotoja ja alihankintaketjuissa esiintyy useita erilaisia sopimussuhteita. Rakentaminen on jatkuvasti kehityksen ja muutosten kohteena. Alalla pyritään jatkuvasti kehittämään toimintaa tehokkaammaksi ja toimintamalleja tilaajaystävällisemmäksi. Näiden pyrkimysten on kuitenkin tapahduttava sopusoinnussa tiukkojen kustannus- ja aikatauluvaatimusten kanssa. Tämä on johtanut uudenlaisiin toimintatapoihin, joissa suunnittelu ja rakentaminen eivät ole enää yhtä erillään kuin ennen. (Liuksiala 2004, 5.)

Hankkeen vaiheet ja toteutustavat

Rakennushanke on monimutkainen ja pitkä kokonaisuus, jonka toteuttamisessa on kiinteästi mukana monia eri osapuolia. Liuksialan rakennussopimuksien käytännön käsikirja jaottelee rakennushankkeen Rakennustietosäätiön julkaisemaa RT-ohjekorttia mukaillen seuraaviin vaiheisiin:

1. Tarveselvitysvaihe
2. Hankeselvitysvaihe
3. Rakennussuunnitteluvaihe
4. Rakentamisvaihe
5. Käyttöönottovaihe

Hankkeen eri vaiheiden merkitys vaihtelee osapuolten kohdalla, mutta hanke-, investointi- ja rakentamis- ja muut päätökset tapahtuvat vaiheiden yhtymäkohdissa.

Suunnittelu on keskeinen osa-alue rakennushankkeessa, sillä suunnitteluvaiheen ratkaisut vaikuttavat muiden vaiheiden kustannuksiin. Lisäksi suunnittelulla on yleen-

sä keskeinen asema riita-asioissa ja epäonnistumisissa. Täten suunnittelulla on myös paljon sopimusoikeudellista merkitystä. (Liuksiala 2004, 15–19.)

Liuksialan mukaan on kaksi tapaa toteuttaa rakennushanke. Vaihtoehtoina ovat rakennuttaminen omaa organisaatiota käyttäen tai teettämällä työ osittain tai kokonaan yhdellä tai useammalla rakennusyrityksellä. Jälkimmäisen vaihtoehdon ollessa kyseessä on kyse urakointimenettelystä. Rakennushankkeen toteuttamismuodon valintaan vaikuttaa se, onko rakennuttajana julkinen vai yksityinen taho. Usein julkiset tahot eli valtio, kunta tai teollisuuslaitos, hankkii itse materiaalit, koneet ja niiden käyttäjät ja muun työvoiman sekä organisoii työt. Vastuu asetettujen tavoitteiden saavuttamisesta on tällöin rakennuttajalla itsellään. (Liuksiala 2004, 40.)

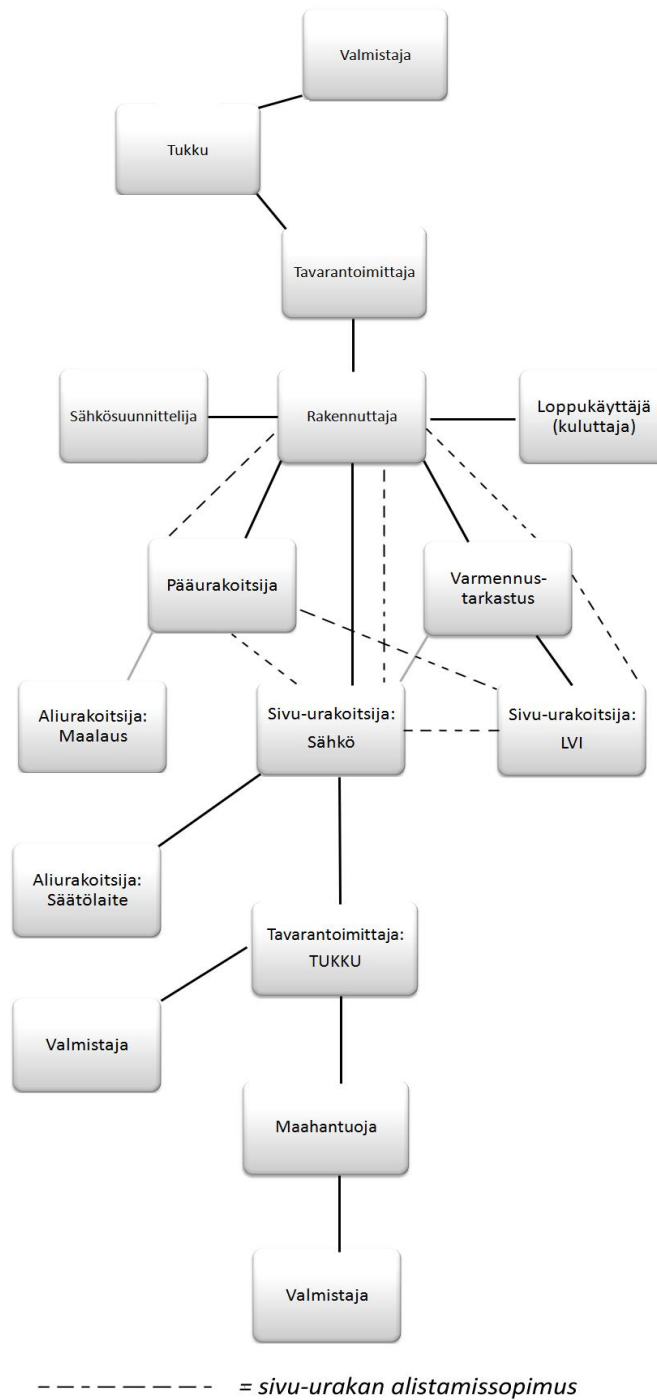
Rakennushankkeen teettäminen omana työnä ei automaattisesti tule edullisemmaksi kuin urakkasopimuksia käyttämällä, sillä alihankkijoita valittaessa sopimukset yleensä kilpailutetaan. Kilpailutettaessa lähtöhinnat painetaan mahdollisimman alas, ja yleensä vain kilpailukykyisimmät eli teknisesti taitavat ja kehityksen mukana pysyvät urakoitsijat menestyvät tarjouskilpailuissa. Tämä tarkoittaa, että alihankkijan käyttäminen on rakennuttajalle oikeastaan kaikkein järkevin vaihtoehto talouden ja laadun kannalta. (Liuksiala 2004, 40.)

Urakkamuodot

Rakennushankkeen suuruudesta ja luonteesta riippuu, miten ja kuinka monelle eri osapuolelle työt jaetaan. Suurissa urakoissa on usein mukana monia eri suunnittelijoita, monia eri urakoitsijoita ja monia eri tavarantoimittajia. (Liuksiala 2004, 41.)

Tällaisissa hankkeissa rakennuttajana voi olla suuri organisaatio, mutta työt voivat jakautua alihankkijoiden kautta aina pienimpiinkin elinkeinoharjoittajiin asti, ja tämä rakennushankkeille ominainen luonne on vahvasti käänteisen arvonlisäverotuksen taustalla.

URAKOINNIN JA TARVIKEKAUPAN SOPIMUSKENTTÄ

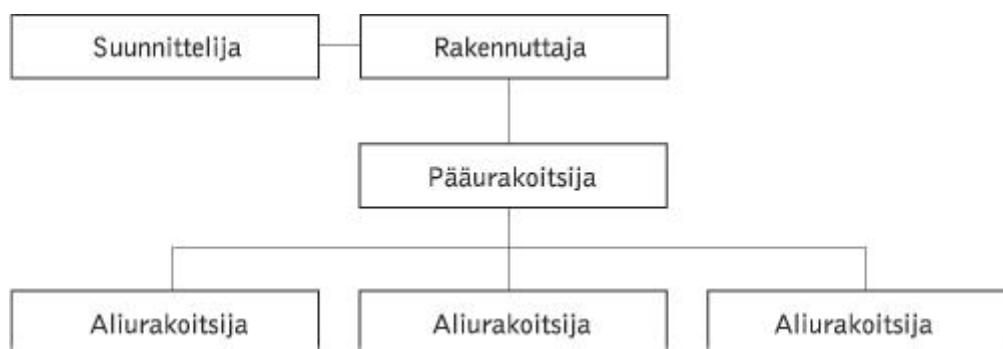

KUVIO 3. Rakennusurakan sopimussuhteet (ks. alkuperäinen kuvio Rakennushankkeen sopimussuhteet ja eri urakkamuodot 2011.)

Rakennusurakoinnin muodot voidaan jaotella suoritusvelvollisuuden tai vastikkeen määräytymisen perusteella. Suoritusvelvollisuuden mukaisessa jaottelussa urakkasopimuksella päätetään tilaajan ja urakoitsijan vastualueet, velvollisuudet ja oikeudet. Niihin merkitään urakoitsijan suoritusvelvollisuuden laajuus, urakkahinnan maksu- perusteet ja kuvaillaan rakennuttajan, urakoitsijan ja suunnittelijan väliset sopimussuh- teet. Näin ollen urakkasopimusten sisältö määrittelee, mikä urakkamuoto kulloinkin on kyseessä. (Liuksiala 2004, 41–74.)

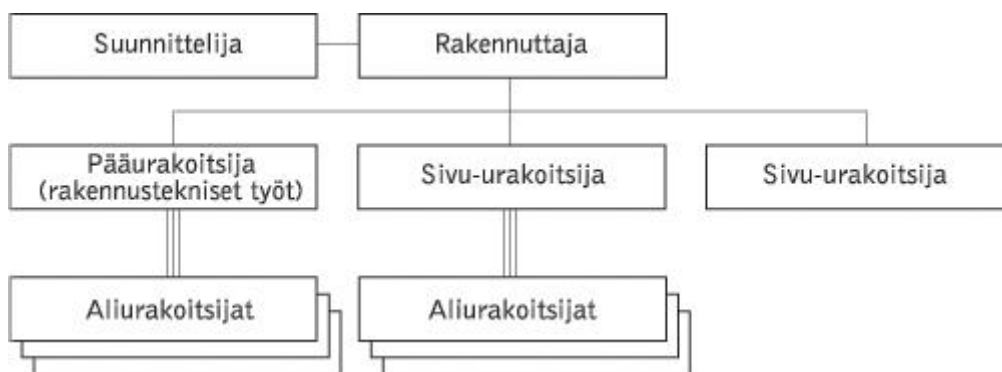
Erilaista suunnittelua sisältäviä urakkamuotoja on paljon. Ne voidaan jaotella KVR- eli kokonaisvastuurakentamiseen ja ST- eli suunnittele ja toteuta – urakoihin. Näiden kahden ero on käytännössä se, että jälkimmäisessä on kilpailutettaessa lähtökohtana sidottu hinta, joten urakoitsijat kilpailevat laadulla. (Liuksiala 2004, 41–47.)

Tässä luvussa keskitytään olennaisimpiin Liuksialan mainitseisiin urakkamuotoihin, jotta saadaan kuva rakennusalalle tyypillisen toiminnan piirteistä, jotka ovat tutki- muksen kannalta tärkeitä. Keskeisimpiä esimerkkejä erilaisista urakkamuodoista ovat KVR-urakka, kokonaisurakka, jaettu urakka ja projektinjohtourakointi.

KUVIO 4. Kokonaisurakka (ks. alkuperäinen kuvio Liuksiala 2004, 43)

Kokonaisurakassa rakennuttajalla on sopimus koko työstä yhden urakoitsijan kanssa. Tämä pääurakoitsija usein teettää erikoistuneen rakennustoiminnan työt aliurakoitsi- joilla, jotka puolestaan eivät ole sopimussuhteessa rakennuttajan kanssa. Pääurakoit- sija vastaa käyttämistään aliurakoitsijoista rakennuttajalle. Rakennuttajan kannalta tämä urakkamuoto on monesti vaivattomin.

KUVIO 5. Jaettu urakka (ks. alkuperäinen kuvio Liuksiala 2004, 44)

Jaetussa urakassa eri urakoitsijoiden välillä ei ole lainkaan sopimussuhteita, lukuun ottamatta alistettua sivu-urakkaa. Rakennuttaja tekee valitsemiensa urakoitsijoiden kanssa erilliset urakkasopimukset, jotka kuuluvat samaan rakennuskokonaisuuteen. Jaetun urakan luonteeseen kuuluu rakennuttajan kannalta riski urakoitsijoiden toisille aiheuttamasta vahingosta. (Liuksiala, 2004, 44.)

KUVIO 6. Kokonaisvastuurakentaminen (ks. alkuperäinen kuvio Liuksiala 2004, 42)

KVR-urakassa rakennuttajan valitsema urakoitsija huolehtii kokonaisuudessaan rakennuskohteen toteuttamisesta, suunnittelusta ja hankkeen koordinoinnista. Sopimussuhteet ovat yksinkertaiset, ja rakennuttaja on sopimussuhteessa ainoastaan KVR-urakoitsijaan, joka puolestaan hoitaa suunnittelijoiden ja aliurakoinnin valinnan. Tällä tavoin urakoitsijalla on vastuu myös suunnittelusta. Tämä mahdollistaa vähemmän tärkeän suunnittelutyön toteuttamisen sitä mukaa kuin rakennustyöt edistyvät. Puutteelliset alkusuunnitelmat ovat kuitenkin riski, joten KVR-sopimusten kohdalla tulee kiinnittää huomiota laatutason määrittelyyn. (Liuksiala 2004, 42.)

3.4 Toimijat

Rakentaminen on merkittävästi työllistävä toimiala Suomessa. Alan merkittävimmät rakennuttajat olivat Talouselämä-lehden listauksen perusteella seuraavat yritykset. Rakennusaineen toimialan yrityksiä ei tässä listauksessa huomioitu.

TAULUKKO 1. Rakennustoimialan suurimmat (Suurimpien yritysten tunnusluvut 2011.)

Yritys	Liikevaihto, milj. euroa	Henkilöstö
YIT	3 788	24 317
Lemminkäinen	1 892	8 314
Skanska	804	3 138
NCC Rakennus	591	2 175
Destia	539	2 096
SRV Yhtiöt	485	794
Lujatalo	375	1 452
Hartela	293	1 008
Peab	200	614
Consti Yhtiöt	135	570

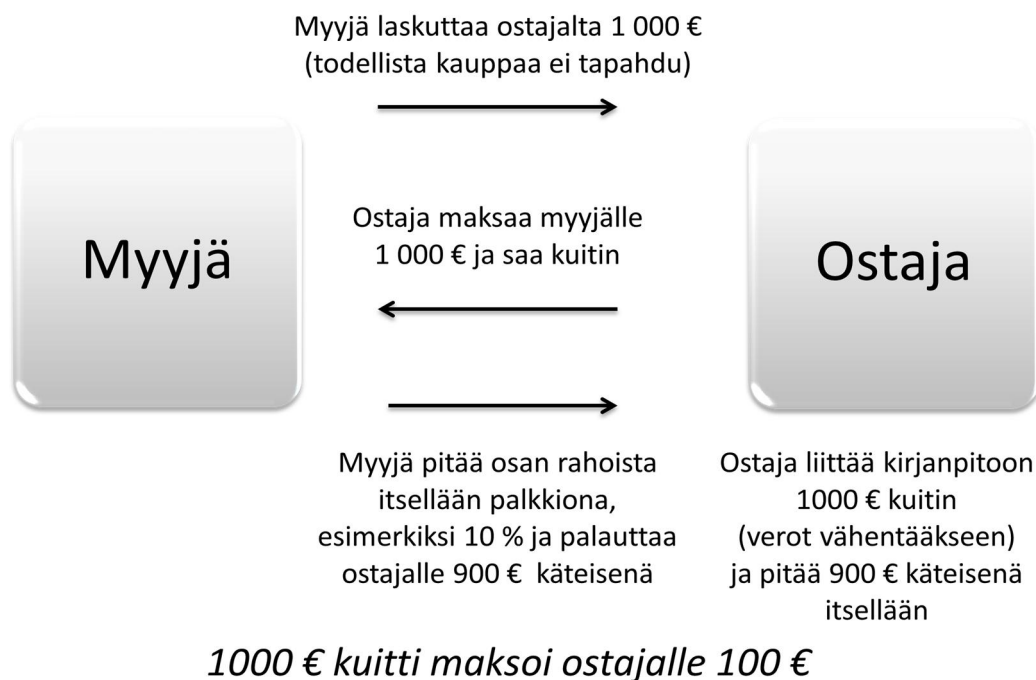
3.5 Talousrikollisuus rakennusalalla

Harmaa talous ilmenee rakennusalalla, kuten muillakin aloilla, useissa eri muodoissa. Kankaanrannan ja Muttilaisen tutkimus jaottelee harmaan talouden kirjanpidon epäselvyyksiin liittyvään harmaaseen talouteen ja yritystoiminnan järjestelyihin liittyvään harmaaseen talouteen. Ensimmäiseksi mainittuun kuuluvat pimeät palkat, peitelty osingonjako, kirjanpidon ulkopuoliset suoritukset, verovilpit, kuittikauppa, kaksoislaskutus ja kirjanpidon laiminlyönti. Esimerkkejä jälkimmäisestä harmaan talouden ryhmästä taas ovat konkurssikeinottelu ja kertakäyttöyritykset. (Kankaanranta & Muttilainen 2010, 14.)

Edellisessä alaluvussa tuotiin esille rakennusalalle tyypillisten pitkien ja silloin tällöin monimutkaistenkin aliurakointiketjujen kirjoa. Harmaan talouden katsotaan pesiytyvän näihin ketjuihin, erityisesti ketjun häntäpäähän, jossa toimivien yritysten toiminnasta pääurakoitsija ei kanna vastuuta. Pääurakoitsija ei ole velvollinen tarkistamaan, täyttävätkö aliurakoitsijat lakisääteiset velvoitteensa. Rakennusala houkuttelee järjestäytyntä rikollisuutta, sillä tuottoa saadaan nopeasti ja kiinni jäämisen riski on pieni. (Turunen 2010.)

Harmaan talouden kartoituksissa on käynyt ilmi, että etenkin rakennus- ja ravintolatoiminta ovat herkkiä toimialoja edellä mainittujen kaltaisten vilppien osalta. Erityisesti rakennusalalle ominaisia harmaan talouden muotoja ovat pimeiden palkkojen maksaminen, veropetokset ja kirjanpitorikokset. Tyypillisimpien ilmitulleiden rikosten eli törkeän veropetoksen ja törkeän kirjanpitorikoksen määrät ovat nousseet 2000-luvulla. Nämä yleisimmät rikokset ilmenevät erityisesti kuittikaupan, lyhyen elinkaarren yritysten ja pimeään työvoiman käytön ja välittämisen muodossa. (Kankaanranta & Muttilainen 2010, 16.)

Kuittikauppa tarkoittaa talousrikosta, jossa kauppaa käydään pelkillä tositteilla eikä mikään todellinen tavara tai palvelu ole vaihtanut omistajaa. Kirjanpitoon kirjataan täysin perusteeton ja vääräsisältöinen tosite, jonka avulla ostaja välttyy erilaisilta vero-, sotu- ja eläkemaksuilta. Kuvio 7 havainnollistaa kuittikaupan vaiheittain.

KUVIO 7. Kuittikaupan vaiheet (Kankaanranta & Muttilainen 2010, 17, muokattu)

Verottajalle tämä antaa virheellistä tietoa useissa verokannoissa. Kuittikauppa vääristää arvonlisäverotuksen, tuloverotuksen ja ennakoperinnän verotuloja. Kuittikaupalla saatu hyöty yritykselle voi olla perusteettomia arvonlisäveropalautuksia tai verotettavan tuloksen tai tilitettävän arvonlisäveron pieneneminen. (Kankaanranta & Muttilainen 2010, 17.)

Tämän tutkimuksen kannalta olennaisimmat vilpin muodot ovat juuri kuittikauppa, verojen maksun laiminlyöminen ja vääräperusteiset verovähennykset. Käänteinen arvonlisäverovelvollisuus ei estä kuittikauppaa eikä pimeän työvoiman käyttöä, mutta sitä ei myöskään ole käytetty lakimuutoksen perusteena.

Lakimuutoksella pyritään siirtämään verotilityksiin liittyvää vastuuta pois pienimmiltä yrityksiltä isommille, yleisesti nuhteettomammiksi katsotuille yrityksille, joilla taloushallinto on paremmin ja luotettavammin järjestetty. Lakimuutosta on arvosteltu siitä, että se ei kitke väärintekijöitä alalta vaan aiheuttaa ylimääräistä päänvaivaa rehelli-

sesti toimiville yrittäjille. Tutkimus pyrkii selvittämään, kuinka merkittäväksi tämä päänvaiva voi pienyrittäjän maksukyvyyn kannalta muodostua.

4 KASSAVIRTA JA SEN TARKASTELUVÄLINEET

Tässä luvussa selvitetään, miten raha sitoutuu yleisesti yritysten toiminnassa sekä pohjustetaan käännetyn arvonlisäveron liittymistä tähän toimintaan. Aluksi tarkastellaan yrityksen talousprosessia ja esitellään kehys käyttöpääomalle, joka on tutkimukselle keskeinen käsite. Yksi tutkimuksen tavoitteista on selvittää, voiko käännetty arvonlisäverovelvollisuus olla riski maksukyvyille. Rahan sitoutumista kuvataan tätä pyrkimystä silmällä pitäen. Lopuksi esitellään myös työkaluja kassavirran tarkasteluun, joita hyödynnetään myöhemmin tutkimuksen empiriaosuudessa.

4.1 Yrityksen talousprosessi, pääoma ja maksuvalmius

Yrityksen toimintaa kuvaavat reaali prosessi ja rahaprosessi. Siinä, missä reaali prosessilla ymmärretään tuotannontekijöiden hankintaa ja käsittelyä tuotantoprosessissa sekä valmiin tuotteen myyntiä, rahaprosessi kuvaa rahan kulkua yrityksen toiminnassa. Tässä tutkimuksessa selvitettävät asiat liittyvät kiinteästi rahaprosessiin ja reaali prosessin vaiheet selittävät rahaprosessin tapahtumia. Rahaprosessi kuvaa rahasuureina, mitä todellisuudessa tapahtuu. Kun reaali prosessi ja rahaprosessi yhdistetään, syntyy koko talousprosessia kuvaava kiertokulku. (Salmi 2006, 19–20.)

Yrityksen rahanlähteitä ovat sisäiset ja ulkopuoliset rahanlähteet. Yrityksen sisältä tulevat varat syntyvät toiminnan tuloksena, mutta toiminnan käynnistämiseen ja ylläpitämiseen tarvitaan myös varoja yrityksen ulkopuolelta. Oma pääoma ja vieraspääoma ovat ulkopuolisia rahanlähteitä. Omasta pääomasta yritys maksaa voitonjakonsa, yksityisnostoja ja muita yrittäjätuloja. Vieraan pääoman käyttö laajentaa yrityksen liiketoimintamahdollisuuksia, mutta se pitää maksaa takaisin sopimuksia noudattaen ja on täten omaa pääomaa joustamattomampi rahanlähde. (Salmi 2006, 19.)

Pääomalla on aina kustannus, joten sitä on saatavilla vain rajoitetusti. Ilmaista pääomaa ei ole. Yrityksen liiketoiminnan kassavirta kestää pääoman kuluja ja palautuksia rajoitetusti, joten pääoma yleensä halutaan käyttää siellä, missä se saa aikaan parhaimman tuoton (Salmi 2006, 154.)

Rahan riittävyys on yrityksen toiminnalle tärkeää, sillä se vaikuttaa sen kykyyn suorittaa maksuvelvoitteista. Sen lisäksi, että varoja ja pääomaa pyritään käyttämään tehokkaasti, halutaan velvoitteista selvittää mahdollisimman edullisesti. Tämä tarkoittaa, että raha pyritään pitämään osana käytettävissä olevia varoja niin kauan kuin voidaan, mutta laskut maksetaan ajallaan kaikki kassa-alennukset hyödyntäen ja luotettavan maksajan maine säilyttäen. Maksuvalmiuden periaate on, että koko ajan on oltava rahaa tai helposti rahaksi muutettavaa varallisuutta niin paljon, että se riittää milloin tahansa kaikkien maksuvelvoitteiden hoitamiseen. Maksuvelvoitteita ei voida kuitenkaan ennustaa tarkasti, joten maksuvalmiudella tarkoitetaan myös sellaista varallisuuden tason ylläpitoa, jolla voidaan hoitaa myös yllättävät velvoitteet. (Salmi 2006, 177–178.)

Arvonlisävero kulkee yrityksen rahaprosessissa omia reittejään yritystä läpikulkuväylänä käyttäen loppukäyttäjältä valtiolle. Kassavirran näkökulmasta peritty arvonlisävero vierailee yrityksen käyttöpääomassa sen ajan, kun se saa olla yrityksen hallussa, eli normaalisti 1 kuukauden ja 12 päivän ajan.

4.2 Käyttöpääoma

Kun pohditaan, voiko käännetty arvonlisävero aiheuttaa maksuvaikeuksia tai muita likviditeettiriskejä, on tarkasteltava kassavirran osa-alue käyttöpääoma. Käyttöpääoma on se osa yrityksen pääomasta, joka tarvitaan päivittäisen toiminnan ylläpitämiseen.

Maksuvalmiudessa on kysymys pääoman sitoutumisesta erilaiseen omaisuuteen. Maksuvalmiutta voidaan ylläpitää hankkimalla likviditeettiä yrityksen ulkopuolelta tai irrottamalla sitä omasta toiminnasta. Käyttöpääoma tarkoittaa yrityksen juoksevaan liiketoimintaan sitoutuvan pääoman määrää. (Salmi 2006, 183.)

Nettokäyttöpääoma

Kun tarkastellaan yrityksen maksuvalmiutta, ovat käsitteet käyttöpääoma ja nettokäyttöpääoma eriteltävä toisistaan. Nettokäyttöpääomalla tarkoitetaan likvidin varallisuuden erotusta lyhytaikaiseen velkaan eli maksuvelvoitteisiin. Nettokäyttöpääoma on positiivinen silloin kun likvidistä varallisuudesta jää jotain yli, kun siitä vähennetään lyhytaikaiset velat. Vastaavasti kun likviditeetistä on puutetta, on nettokäyttöpääoma negatiivinen. (Salmi 2006, 183.)

Nettokäyttöpääoma on staattisen maksuvalmiuden eli välittömän maksuvalmiuden tarkastelun väline. Välitön maksuvalmius koskee jonkin tietyn hetken maksuvalmius-tilannetta. Nettokäyttöpääoma on maksuvalmiuden mittari, koska se sisältää yrityksen kassavarat. Staattinen näkökulma maksuvalmiuteen ei kuitenkaan huomioi sitä, että yrityksessä myydään tuotteita ja palveluita koko ajan, ja näin ollen prosessissa syntyy koko ajan likviditeettiä. (Salmi 2006, 179–183.)

Myös arvonlisävero linkittyy tähän jatkuvaan prosessiin, jota staattinen tarkastelu ei huomioi. Tämän takia tutkimuksen kannalta olennaisempi käsite onkin käyttöpääoma, joka kertoo, paljonko yrityksen juokseva liiketoiminta sitoo varoja.

Käyttöpääoman tarve

Käyttöpääoman tarve vaihtelee yritysten kesken erilaisista toimialoista ja liiketoimintamuodoista riippuen. Tämän takia käyttöpääoma lasketaan eri yrityksissä eri tavoin. Käyttöpääoman yleinen laskentakaava on kuitenkin seuraava.

Vaihto-omaisuus
+ Myyntisaamiset
+ Osatuloutuksen saamiset
- Ostovelat
- Saadut ennakkomaksut
<hr/>
= Käyttöpääoma

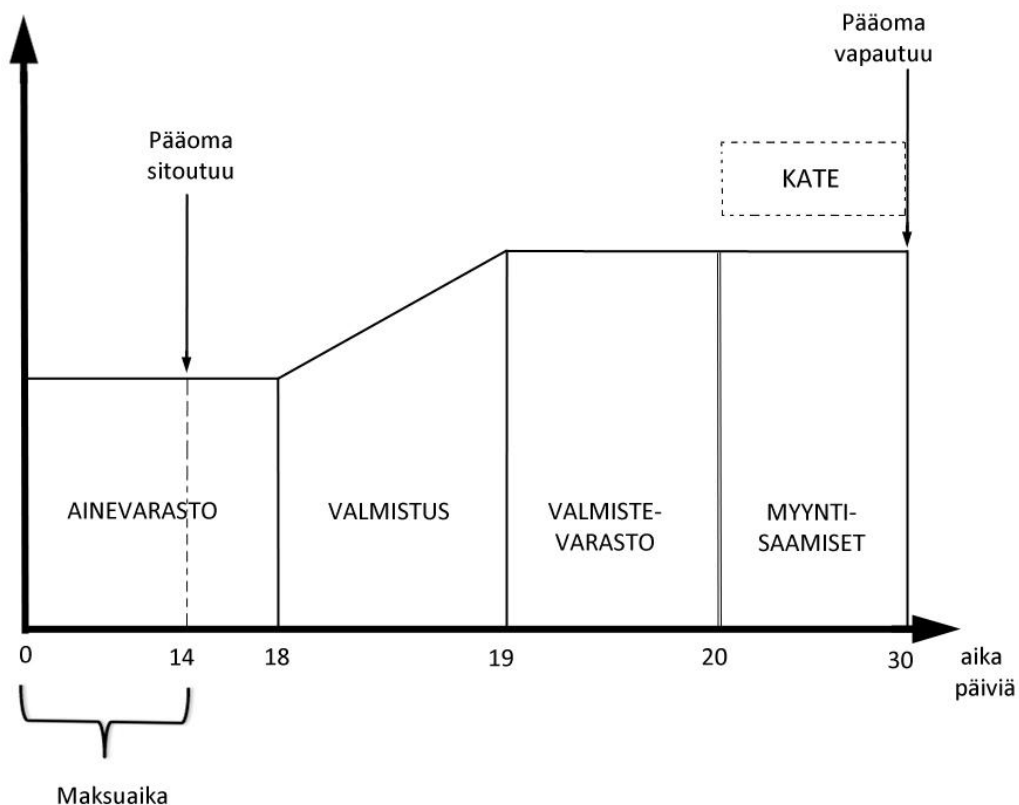
Käyttöpääoman tarve rahoitetaan omalla ja korollisella vieraalla pääomalla. Mitä pienempi käyttöpääoman tarve on, sitä pienemmät ovat pääoman kustannukset, ja sitä parempia ovat pääoman tuotto ja maksuvalmius. Käyttöpääoman hallinta on yksi

tärkeimpiä asioita talousjohtamisessa. Yritys voi hoitaa käyttöpääomaansa ja maksuvalmiuttaan esimerkiksi lyhentämällä tuotantoprosessin läpimenoaikoja, vähentämällä hävikkiä, ulkoistamalla toimintojaan, lyhentämällä maksuaikoja tai hankkimalla lisää omaa tai vierasta pääomaa. (Salmi 2006, 184–15.)

Periaatteessa siis mitä pienempi käyttöpääoma yrityksellä on, sitä tehokkaammaksi yrityksen kasvua voidaan luonnehtia. Mitä enemmän varoja yritys tuottaa tietyllä käyttöpääomalla, sen parempi. Käyttöpääoman suuruudesta ei kuitenkaan voida tehdä johtopäätöksiä noin vain, sillä sen suuruuteen vaikuttavat esimerkiksi saadut ennakkomaksut, jotka voivat tehdä käyttöpääomasta jopa negatiivisen. Tällöin juokseva liiketoiminta ei näiden ennakkomaksujen takia sido varoja.

4.3 Käyttöpääoman sitoutuminen yrityksen toiminnassa

Liiketoimintaprosessiin sitoutuu rahaa epätasaisesti. Tämä johtuu kassaanmaksujen ja kassastamaksujen eri ajankohdista. Raaka-ainevarastoon sitoutuu rahaa ennen kuin tuote on valmis. Tuotannon työntekijöiden palkat sitoutuvat liiketoimintaprosessiin tuotteen valmistuksen aikana. Varastoon sitoutuu rahaa niin kauan kun tavara odottaa myyntiä. Saamiset muuttuvat kassavirraksi eri aikoihin sitä mukaa, kuin asiakkaat maksavat laskunsa. Seuraava esimerkki havainnollistaa käyttöpääoman sitoutumisen yritystoiminnassa.

KUVIO 8. Käyttöpääoman sitoutuminen (ks. alkuperäinen kuvio Salmi 2006, 186)

Yritys tilaa tarvikkeita tavarantoimittajalta ja ottaa ne vastaan hetkellä 0. Tavarantoimittaja antaa yritykselle 14 päivän maksuajan. Kun lasku on maksettu, sitoutuvat yrityksen kassavarat liiketoimintaan. Tarvikkeet seisovat raaka-ainevarastossa, kunnes ne otetaan sieltä käyttöön valmistuksessa. Tuotantoprosessissa kassavaroja sitoutuu lisää, koska tuotannosta syntyy kuluja, kuten palkat, tarveaineet ja energia. Tuotteet valmistuvat 19. päivä, ja ne siirretään valmisvarastoon. Tuote toimitetaan asiakkaalle 20. päivänä, mutta sitoutuneet kassavarat eivät vapaudu vielä tuolloin, vaan vasta kun asiakas maksaa laskunsa eli 30. päivä. Tällä tavoin kassavarat ovat sitoutuneena käyttöpääomaan hetkestä 14 hetkeen 30, eli yhteensä 16 päivää. (Salmi 2006, 186.)

4.4 Kassavirran tarkastelun työkalut

Aiemmin mainittu käyttöpääoman tarpeen laskukaava on hyödyksi tutkimuksen em-
piriaosuudessa. Käyttöpääoman tarkastelua kassavirrassa edesauttavat myös rahavir-
talaskelma ja kassabudjetti.

Rahavirtalaskelmat

Rahoituslaskelmat ovat yrityksen toiminnan rahavirtoja kuvaavia laskelmia. Niistä
saadaan informaatiota, jonka avulla voidaan tarkastella yrityksen maksuvalmiutta ja
rahoituksen tilannetta. Rahoituslaskelmassa tuloslaskelman erät muutetaan suorite-
perusteisista maksuperusteisiksi. Rahavirtapohjainen rahoituslaskelma, eli rahavirta-
laskelma, on tärkeä apuväline yritysten välisessä varallisuuden keskittyvässä vertai-
lussa, sillä poiketen taseesta ja tuloslaskelmasta se ei huomioi lainkaan yrityksen ar-
vostus- ja jaksotusratkaisuja. Rahavirtalaskelman avulla tilinpäätöksen tarkastelija voi
arvioida yrityksen taloudellista tilannetta erityisesti rahoitusaseman, vakavaraisuus-
den ja maksuvalmiuden näkökulmasta. Sen sisältämä informaatio toimii myös raha-
virtojen ennustamisen, esimerkiksi kassabudjetin, apuna. (Tomperi 2009, 203.)

Rahavirrat voidaan jaotella laskentaperusteen mukaisesti käyttöpääomavirtoihin
(käyttöperusteinen rahavirta), meno-tulovirtoihin (suoriteperusteinen rahavirta) ja
kassavirtoihin (maksuperusteinen rahavirta). Usein näillä eri periaatteilla tehtyjä las-
kelmia käytetään rinnakkain ja keskenään vertaillen, jotta saadaan tuloslaskelmaa
tarkempi kuva siitä, missä yrityksen voitto tai tappio näkyy. (Tilinpäätöksen tulkinta
n.d.)

Suomessa osakeyhtiölaki velvoittaa tietyt edellytykset täyttäviä isoja yhtiöitä liittä-
mään tilinpäätökseensä rahoituslaskelman. Tässä kohti on tärkeää huomauttaa, että
rahoituslaskelma ja rahavirtalaskelma tarkoittavat tässä yhteydessä samaa asiaa.
KILA:n suosittama rahoituslaskelma on muodoltaan maksuperusteinen kassavirta-
laskelma. (Salmi 2006, 201.)

Maksuperusteinen kassavirtalaskelma onkin tutkimuksen kannalta oleellisin rahavir-
tojen tarkasteluväline. Rahavirtalaskelman perusmuoto on seuraava.

TAULUKKO 2. Rahavirtalaskelman perusmuoto

		Kausi1	Kausi0
Liiketoiminnan rahavirta	+/-		
Investointien rahavirta	+/-		
Rahoituksen rahavirta	+/-		
= Rahavarojen muutos	+/-		
Rahavarat tilikauden alussa			
Rahavarat tilikauden lopussa			

Yrityksen koko liiketoimintaa kuvaava rahavirtalaskelma koostuu siis kolmesta osasta, jotka yhdessä muodostavat rahavarojen muutoksen. Opinnäytetyön empiriaosuudessa käsiteltävä rahoituslaskelman osio on liiketoiminnan rahavirta (myöh. LRV), sillä siellä käännetyn arvonlisäverovelvollisuuden vaikutukset näkyvät. Tutkimuksen selkeyden kannalta ei ole siis järkevää käsitellä rahoituksen ja investointien rahavirtoja.

Liiketoiminnan rahavirran voi esittää rahoituslaskelmassa suoralla tai epäsuoralla tavalla. Suorassa liiketoiminnan rahavirtojen esitystavassa liiketoiminnan maksut esitetään bruttomääräisinä. Suorassa esitysmuodossa liiketoiminnan kassatulot voidaan jaotella tarkemmin. Suora esitystapa antaa uutta informaatiota, joka muutoin on vain yrityksen omassa tiedossa. (Salmi 2006, 204.)

Epäsuorassa menetelmässä liiketoiminnan kassavirta jaotellaan tuloslaskelman perusteella. Se laaditaan nettoperusteisella laskentatavalla, jossa eliminoidaan sellaiset erät, jotka eivät ole todellista rahavirtaa, esimerkiksi poistot, vaihto-omaisuuden muutos, lyhytaikaisten saamisten ja velkojen muutos, realisoitumattomat kurssivoitot ja -tappiot, pakolliset varaukset ja osuus osakkuusyhtiön tuloksesta. Epäsuora esitystapa on tällä hetkellä yleisemmin käytössä kuin suora esitystapa. (Salmi 2006, 204.)

Tutkimuksen kannalta parempi esitystapa on epäsuora esitystapa, sillä se esittää käyttöpääoman muutoksen omana kokonaisuutenaan. Käyttöpääoman muutos on se kohta liiketoiminnan rahavirrasta, jossa myyntisaamiset, joihin käännetty arvon-

lisävero vaikuttaa, näkyvät. Lisäksi epäsuora esitystapa kuvaa rahavirtaa yksityiskoh-
taisesti ja on yleisimmin käytetty.

TAULUKKO 3. LRV-laskelman malli

Epäsuora esitysmuoto

	Kausi1	Kausi0
Voitto ennen satunnaisia eriä		
Oikaisut:		
+ Suunnitelman mukaiset poistot		
+/- Realisoitumattomat kurssivoitot ja -tappiot		
+/- Muut tuotot ja kulut, joihin ei liity maksua		
+/- Rahoitustuotot ja kulut		
+/- Muut oikaisut		
= Rahavirta ennen käyttöpääoman muutosta		
Käyttöpääoman muutos:		
+/- Lyhytaikaisten korottomien liikesaamisten muutos		
+/- Vaihto-omaisuuden muutos		
+/- Lyhytaikaisten korottomien velkojen muutos		
= Liiketoiminnan rahavirta ennen rahoituseriä ja veroja		
- Maksetut korot ja muut liiketoiminnan rahoituskulut		
+ Saadut osingot liiketoiminnasta		
+ Saadut korot liiketoiminnasta		
- Maksetut välittömät verot		
= Rahavirta ennen satunnaisia eriä		
+/- Liiketoiminnan satunnaisista eristä johtuva rahavirta		
= Liiketoiminnan rahavirta		

Salmen (2006, 209–213) mukaan rahavirran riittävyyden minimivaatimus on, että LRV ei ole negatiivinen. Negatiivinen LRV on selvä konkurssin ennusmerkki. Lisäksi korottomien lyhytaikaisten saamisten (myyntisaamisten) lisääntyminen näkyy LRV:ssa heikentävästi. Näidenkin seikkojen takia LRV:n epäsuora esitysmuoto helpottaa käänteisen arvonlisäveron vaikutusten tutkimista.

Kassabudjetti

Budjetointi on yksi talousjohtamisen keskeisimmistä työkaluista. Budjetti on yrityksen tavoitteellinen toimintasuunnitelma, jota käytetään apuna tulostavoitteen määrittämisessä tietyllä ajanjaksolle. Budjetointiprosessi koostuu monesta eri vaiheesta

sen suunnittelusta, laatimisesta aina toteutumisen tarkkailuun. Yrityksellä saattaa olla sen koosta ja liiketoiminnan luonteesta riippuen hyvinkin laaja budjettijärjestelmä. Budjetoinnin peruslähtökohtana ovat kuitenkin pääbudjetit: tulosbudjetti ja rahoitusbudjetti (Neilimo & Uusi-Rauva 2009, 230). Jälkimmäiseksi mainitun, rahoitusbudjetin, nimestäkin voi jo päätellä, että sen avulla pyritään suunnittelemaan rahoitusta ja turvaamaan likviditeetti mahdollisimman edullisesti. Se on maksuperustein budjetti, joka voidaan laatia rahavirtalaskelman muotoon (Neilimo & Uusi-Rauva 2009, 236.)

Kassabudjetti on lyhyen aikavälin rahoitusbudjetti, jonka avulla ennakoitaan ja suunnitellaan yrityksen kassaan- ja kassastamaksujen määrää kohdekaudelle. Tutkimuksen empiriaosuudessa on tarkoitus selvittää, miten käännetty arvonlisävero vaikuttaa kassabudjetoinnissa. Kassabudjetti voidaan laatia rahavirtalaskelman muotoon, joten selkeyden takia empiriassa on käytetty LRV:n laskelmamallia myös kassabudjetin kohdalla. Jälleen investointien ja rahoituksen erät jätetään huomiotta, sillä ne eivät suoraan anna tietoa käännetyn alv:n tutkimisen tueksi. Seuraava esimerkki on yksinkertainen LRV:n laskelmaan laadittu kassabudjetin malli. Investointien ja rahoituksen eriä malli ei sisällä.

TAULUKKO 4. Kassabudjetin malli

	Kausi1	Kausi2
A KASSA KUUKAUDEN ALUSSA	0	0
Kassaanmaksut		
+ käteismyynti	0	0
+ maksut myyntisaamisista	0	0
+ muut tulot	0	0
B Yhteensä	0	0
Kassastamaksut		
- arvonlisävero	0	0
- käteisostot	0	0
- ostovelkojen maksut	0	0
- palkat	0	0
- ennakonpidätys ja sotumaksut	0	0
- vuokrat	0	0
- rahoitusmenot	0	0
- verot	0	0
- muut	0	0
C Yhteensä	0	0
Kassa kuukauden lopussa		
	0	0

4.5 Yhteenveto

Tutkimuksessa tiedostetaan, että arvonlisävero on kuluttajaa eikä yritystä rasittava vero, mutta johtuen rakennusalan moninaisista liiketoiminnan muodoista ja arvonlisäveron tilityksen käytänteistä, se voi sisältää maksukyvyllä riskin. Tätä varten tarkastellaan yrityksen kassaa lyhyellä aikavälillä. Tutkimuksessa käytetty tarkastelun tarkkuus on lähtökohtaisesti kuukauden ajanjakso. Havainnollistamisen helpottamiseksi kuukausia voidaan taulukoida peräkkäin, jotta saadaan todellisempi tuntuma siitä, miten muutokset näkyvät tilikaudella.

Myyjän kassavirtaa tarkasteltaessa käännetty arvonlisäverovelvollisuus näkyy kassamaksuissa myyntisaamisten kohdalla. Käännetyn arvonlisäveron piirissä olevien myyntien saamiset ovat 23 % pienemmät kuin myynneissä, joihin sovelletaan tavallista arvonlisäverovelvollisuutta. Myyntisaamisten pienenemisen vaikutuksia, erityisesti mahdollisia likviditeettiongelmia, voidaan tarkastella käyttöpääoman tarpeen, liiketoiminnan rahavirtalaskelman ja kassabudjetin avulla.

5 KÄÄNNETTY ARVONLISÄVERO KASSAVIRRASSA

Tämän luvun ensimmäisessä osassa tarkastellaan käännetyn arvonlisäverovelvollisuuden vaikutuksia kuvitteellisen yritykseen, jonka toiminnassa käännettyä arvonlisäverovelvollisuutta sovelletaan kaikkiin myynteihin. Lyhyesti sanottuna kuviteltu toiminta on pienehkön yrityksen toisille yrityksille ja yhteisöille tuottamaa palvelua, esimerkiksi toimitilojen saneerausta ja rakentamista, joissa valtaosa myynneistä kuuluu käännetyn arvonlisäveron piiriin ja jossa ostot ovat lähinnä materiaalihankintoja, joihin sovelletaan tavallista arvonlisäverovelvollisuutta. On siis selvää, että tutkitaan, mitä myyjän kassavirrassa tapahtuu käännetyn arvonlisäveron myötä.

Kuvitteellinen yritys on tarkastelussa mukana siksi, että tutkimuksessa saataisiin vertailtua vaikutuksia erilaisten yritysten välillä. Myöhemmin luvussa asiaa käsitellään Esari Oy:n talouslukujen kautta. Seuraavaksi käsiteltävä esimerkkiyritys on liikevaihdoltaan ”suurempi” pieni yritys, ja jossa oletettavasti valtaosa myydyistä palveluista

on käännetyn verovelvollisuuden piirissä, siinä missä Esari Oy:n toiminta on suurimaksi osaksi omissa tiloissa valmistamista. Täten saadaan kattava kuva siitä, millä eri tavoilla käännetty ALV rakennusalalla vaikuttaa.

Käsiteltävän kuvitteellisen yrityksen talousluvut perustuvat todelliseen rakennusalan yritykseen, jonka tilinpäätöstiedoista on johdettu lukuja esimerkkilaskelmiin. Todellisen yrityksen luvut ovat mukana oikean suuruusluokan ja rakennusalan liiketoiminnan lukujen hahmottamisen helpottamiseksi.

5.1 Kuvitteellisen yrityksen LRV-laskelma

Ensimmäiseksi tarkastellaan kuvitteellisen yrityksen liiketoiminnan rahavirtalaskelmaa kahdelta kaudelta. Ensimmäisessä laskelmassa rahavirrassa on mukana arvonnäkövero niin kuin se normaalisti olisi myyjän ollessa verovelvollinen.

TAULUKKO 5. Kuvitteellisen yrityksen LRV-laskelma tavallisessa arvonnäköverovelvollisuudessa

	Kausi1	Kausi0
Voitto ennen satunnaisia eriä	300 000	280 000
Oikaisut:		
+ Suunnitelman mukaiset poistot	25 000	14 000
+/- Realisoitumattomat kurssivoitot ja -tappiot	--	--
+/- Muut tuotot ja kulut, joihin ei liity maksua	43 000	49 000
+/- Rahoitustuotot ja kulut	8 000	-17 000
+/- Muut oikaisut	--	--
= Rahavirta ennen käyttöpääoman muutosta	376 000	326 000
Käyttöpääoman muutos:		
+/- Lyhytaikaisten korottomien liikesaamisten muutos	1 300 000	1 100 000
+/- Vaihto-omaisuuden muutos	38 000	-38 000
+/- Lyhytaikaisten korottomien velkojen muutos	380 000	400 000
= Liiketoiminnan rahavirta ennen rahoituseriä ja veroja	2 094 000	1 788 000
- Maksetut korot ja muut liiketoiminnan rahoituskulut	-11 698	-1 913
+ Saadut osingot liiketoiminnasta	200 000	200 000
+ Saadut korot liiketoiminnasta	4 000	20 000
- Maksetut välittömät verot	-125 000	-128 000
= Rahavirta ennen satunnaisia eriä	2 161 302	1 878 087
+/- Liiketoiminnan satunnaisista eristä johtuva rahavirta	--	--
= Liiketoiminnan rahavirta	2 161 302	1 878 087

Myyntisaamiset ja myynnin arvonlisävero sisältyvät kohtaan ”lyhytaikaisten korottomien liikesaamisten muutos”. Kohta sisältää myös siirtosaamiset ja mahdolliset muut liikesaamiset, joista ei peritä korkoa. Seuraavaksi rahavirtalaskelma, jossa myyntisaamiset eivät sisällä arvonlisäveroa.

TAULUKKO 6. Kuvitteellisen yrityksen LRV-laskelma käännettyssä arvonlisäverovelvollisuudessa

	Kausi1	Kausi0
Voitto ennen satunnaisia eriä	300 000	280 000
<i>Oikaisut:</i>		
+ Suunnitelman mukaiset poistot	25 000	14 000
+/- Realisoitumattomat kurssivoitot ja -tappiot	--	--
+/- Muut tuotot ja kulut, joihin ei liity maksua	43 000	49 000
+/- Rahoitustuotot ja kulut	8 000	-17 000
+/- Muut oikaisut	--	--
= Rahavirta ennen käyttöpääoman muutosta	376 000	326 000
<i>Käyttöpääoman muutos:</i>		
+/- Lyhytaikaisten korottomien liikesaamisten muutos	1 001 000	847 000
+/- Vaihto-omaisuuden muutos	38 000	-38 000
+/- Lyhytaikaisten korottomien velkojen muutos	380 000	400 000
= Liiketoiminnan rahavirta ennen rahoituseriä ja veroja	1 795 000	1 535 000
- Maksetut korot ja muut liiketoiminnan rahoituskulut	-11 698	-1 913
+ Saadut osingot liiketoiminnasta	200 000	200 000
+ Saadut korot liiketoiminnasta	4 000	20 000
- Maksetut välittömät verot	-125 000	-128 000
= Rahavirta ennen satunnaisia eriä	1 862 302	1 625 087
+/- Liiketoiminnan satunnaisista eristä johtuva rahavirta	--	--
= Liiketoiminnan rahavirta	1 862 302	1 625 087

Tarkastellaan erotusta arvonlisäverollisten ja arvonlisäverottomien laskelmien välillä.

	Kausi1	Kausi0
	2 161 302	1 878 087
	-1 862 302	-1 625 087
	<hr/>	<hr/>
	299 000	253 000

Kauden 1 kohdalla käännetty alv pienentää siis liiketoiminnan rahavirtaa 299 000 euroa. Kauden 0 kohdalla erotus on 253 000 euroa. Näin ollen rahavirrasta puhuttaessa tämän kokoluokan yrityksessä ja tällaisessa toiminnassa käännetyn arvonlisäveron rahamääräinen vaikutus on suuruusluokaltaan noin 300 000 €.

5.2 Kuvitteellisen yrityksen käyttöpääoman tarve

Tarkastellaan arvonlisäveron käännteisyyden ja normaalitilanteen eroa käyttöpääomaan kuvitteellisen yrityksen kausien 1 ja 2 tilinpäätöshetkillä. Oletetaan, että yrityksellä on kummassakin tapauksessa keskeneräisistä töistä johtuvia osatuloutuksen saamia 11 000 euroa ja saatuja ennakkomaksuja 6000 euroa. Edellä mainitut luvut ovat arvonlisäverollisia.

TAULUKKO 7. Kuvitteellisen yrityksen käyttöpääoman tarve

Kausi1		Kausi0	
<i>Arvonlisäverolla</i>		<i>Arvonlisäverolla</i>	
Vaihto-omaisuus	4 000	Vaihto-omaisuus	5 000
+ Myyntisaamiset	1 400 000	+ Myyntisaamiset	1 100 000
+ Osatuloutuksen saamiset	11 000	+ Osatuloutuksen saamiset	11 000
- Ostovelat	-800 000	- Ostovelat	-400 000
- Saadut ennakkomaksut	-6 000	- Saadut ennakkomaksut	-6 000
= Käyttöpääoma	609 000	= Käyttöpääoma	710 000
<i>Ilman arvonlisäveroa</i>		<i>Ilman arvonlisäveroa</i>	
Vaihto-omaisuus	4 000	Vaihto-omaisuus	5 000
+ Myyntisaamiset	1 078 000	+ Myyntisaamiset	847 000
+ Osatuloutuksen saamiset	8 470	+ Osatuloutuksen saamiset	8 470
- Ostovelat	-800 000	- Ostovelat	-400 000
- Saadut ennakkomaksut	-4 620	- Saadut ennakkomaksut	-4 620
= Käyttöpääoma	285 850	= Käyttöpääoma	455 850
Erotus:	609 000	Erotus:	709 000
	-285 850		-455 850
	<u>323 150</u>		<u>253 150</u>

Kauden 1 kohdalla käyttöpääoman tarve pienei arvonlisäverottomassa laskelmassa 323 150 eurolla, kauden 0 kohdalla vastaavasti 253 150 eurolla. Johtopäätöksenä voitaisiin siis sanoa, että käännetty arvonlisäverovelvollisuus pienentää tässä tapauksessa käyttöpääoman tarvetta. Aiemmassa luvussa todettiin, että pienempi käyttöpääoman tarve on lähtökohtaisesti parempi, sillä sen tehokkaammin yritystoiminta juoksee.

Käyttöpääoman tarpeen tarkastelun näkökulmasta käännetty arvonlisäverovelvollisuus siis näyttäisi tehostavan myyjän toimintaa. Asia ei kuitenkaan ole todellisuudessa näin, sillä laskelmalla ei pystytä erottamaan toisistaan, onko saatavien perintää tehostettu vai onko myyntiä alun perinkin ollut käännetystä arvonlisäverosta johtuen vähemmän.

5.3 Kuvitteellisen yrityksen kassabudjetti

Tarkastellaan, miltä kuvitteellisen yrityksen kassabudjetti näyttää käännetyn arvonlisäveron tultua voimaan. Todellisessa tilanteessa menot eivät jakautuisi yhtä tasaisesti joka kuukausi, mutta havainnollistamisen kannalta olennaista on, että luvut ovat oikein suhteutettuja ja että niillä korostetaan myynnin ja arvonlisäverotilitysten vaihtelua. Esimerkkien tarkoitus on kuvata melko niukkaa ja haavoittuvaista kassatilannetta. Ensimmäisenä tarkastellaan tilannetta, jossa kaikki myynti kuuluu muutoksen jälkeen käännetyn arvonlisäveron piiriin, eli joka kuukauden kohdalla arvonlisäveromenettely on muutoksen jälkeen samanlainen. Käännetty arvonlisävero tulee voimaan 1.4.

TAULUKKO 8. Käännetty arvonlisävero kassabudjetissa tasaisesti

	Norm. Tammi	Norm. Helmi	Norm. Maalis	Kään. Huhti	Kään. Touko	Kään. Kesä	Kään. Heinä	Kään. Elo	Kään. Syys	Kään. Loka	Kään. Marras	Kään. Joulu
A KASSA KUUKAUDEN ALUSSA	1000	1051	1101	1152	991	830	765	701	636	572	507	442
Kassaan maksut												
+ käteismyynti	250	250	250	193	193	193	193	193	193	193	193	193
+ maksut myyntisaamisista	670	670	670	516	516	516	516	516	516	516	516	516
B Yhteensä	920	920	920	708	708	708	708	708	708	708	708	708
Kassastamaksut												
- arvonlisävero	96	96	96	96	96	0	0	0	0	0	0	0
- käteisostot	41	41	41	41	41	41	41	41	41	41	41	41
- ostovelkojen maksut	460	460	460	460	460	460	460	460	460	460	460	460
- palkat	170	170	170	170	170	170	170	170	170	170	170	170
- ennakonpidätys ja sotumaksut	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14
- vuokrat	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
- rahoitusmenot	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9
- verot	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
- muut	67	67	67	67	67	67	67	67	67	67	67	67
C Yhteensä	869	869	869	869	869	773	773	773	773	773	773	773
Kassa kuukauden lopussa	1051	1101	1152	991	830	765	701	636	572	507	442	378

Taulukon luvut ovat tuhansia euroja. Taulukosta huomataan, että tässä tapauksessa kassaan tulee huhtikuusta alkaen vähemmän rahaa kuin sieltä lähtee. Myynnistä häviää arvonlisävero huhtikuussa, mutta arvonlisäveron tilityksiä tapahtuu vielä kuitenkin toukokuussa, jolloin maaliskuun myynnin arvonlisävero maksetaan. Tämän esi-merkin kohdalla myynnin arvonlisäverottomuus aiheuttaa huhti- ja toukokuussa sen, että kassastamaksut ylittävät kassaanmaksut. Tilanne tasaantuu kesäkuusta alkaen, mutta menot jäävät edelleenkin suuremmiksi kuin tulot.

Katsotaan seuraavaksi, mitä tapahtuu, jos kuvitteellisen yrityksen liiketoiminta onkin sen luonteista, että joinakin kuukausina myytävä työ on pääosin tavallisen arvonlisäverotuksen piirissä ja joinakin käännetyn. Alkuvuoden myynnit ovat luonnollisesti tavallisessa arvonlisäverotuksessa.

TAULUKKO 9. Käännetty arvonlisävero kassabudjetissa epätasaisesti

	Norm. Tammi	Norm. Helmi	Norm. Maalis	Kään. Huhti	Norm. Touko	Kään. Kesä	Norm. Heinä	Kään. Elo	Norm. Syys	Norm. Loka	Kään. Marras	Norm. Joulu
A KASSA KUUKAUDEN ALUSSA	1000	1051	1101	1152	991	1042	977	1028	963	1014	1161	1000
Kassaan maksut												
+ käteismyynti	250	250	250	193	250	193	250	193	250	250	193	250
+ maksut myyntisaamisista	670	670	670	516	670	516	670	516	670	670	516	670
B Yhteensä	920	920	920	708	920	708	920	708	920	920	709	920
Kassastamaksut												
- arvonlisävero	96	96	96	96	96	0	96	0	96	0	96	96
- käteisotot	41	41	41	41	41	41	41	41	41	41	41	41
- ostovelkojen maksut	460	460	460	460	460	460	460	460	460	460	460	460
- palkat	170	170	170	170	170	170	170	170	170	170	170	170
- ennakonpidätys ja sotumaksut	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14
- vuokrat	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
- rahoitusmenot	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9
- verot	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
- muut	67	67	67	67	67	67	67	67	67	67	67	67
C Yhteensä	869	869	869	869	869	773	869	773	869	773	869	869
Kassa kuukauden lopussa	1051	1101	1152	991	1042	977	1028	963	1014	1161	1000	1051

Kun vertaillaan kassaanmaksujen ja kassastamaksujen kuukausittaisia yhteismääriä, huomataan, että kuten edellisessäkin esimerkissä huhtikuussa kassaan tulee vähemmän rahaa kuin sieltä lähtee. Tämän jälkeen kassaanmaksujen riittävyys riippuu siitä, miten arvonlisäveron tilitykset ja kuukauden myyntien veromenettelyt sattuvat osumaan kohdakkain. Esimerkiksi toukokuu on hyvin samanlainen kuukausi kuin alkuvuoden kuukaudet, koska silloin myytiin arvonlisäverolla ja maaliskuun verot tilitettiin tavanomaiseen tapaan. Sitä vastoin taas marraskuussa myynnit ovat arvonlisäverottomia, mutta syyskuun verot maksetaan tuolloin. Tällaisen kuukauden kohdalla kassaanmaksujen ja kassastamaksujen ero on suurimmillaan.

5.4 Käännetty arvonlisävero Esari Oy:n toiminnassa

Esari Oy on pääasiassa laitesuojia valmistava rakennusalan pienyritys. Yrityksen liikevaihto oli vuonna 2010 noin 2,5 miljoonaa euroa. Käännetyn arvonlisäveron myyntien osuus liikevaihdosta oli välitilipäätöksen 1.4.2011–30.9.2011 mukaan hieman yli 12 %. Yrityksen toimialaluokitus on TOL 41200 eli asuin- ja muiden rakennusten rakentaminen. Tällä hetkellä liiketoiminta perustuu kuitenkin vahvasti laitesuojakoppien rakentamiseen yrityksen omissa tiloissa. Koska se tapahtuu yrityksen omissa ti-

loissa, sovelletaan myynteihin pääosin tavallista arvonlisäverovelvollisuutta. Käännetyn arvonlisäveron vaikutuksia päästään yrityksessä tarkastelemaan paremmin, kunhan vuoden 2011 tilinpäätös valmistuu. Yrityksessä on käytössä kalenterivuodesta poikkeava tilikausi, joten vuoden 2011 osalta käytössä on kuuden kuukauden välitilinpäätöksen tiedot.

5.5 Esari Oy:n LRV-laskelma

Tarkastellaan Esari Oy:n viimeisimpiä tilinpäätöstietoja ja muodostetaan niistä LRV-laskelma. Pyritään mittaamaan käännetyn arvonlisäveron vaikutusta yrityksen toiminnassa tähän asti.

TAULUKKO 10. Esari Oy:n tilinpäätöksistä johdettu LRV-laskelma

	Välitilinpäätös	2010
Voitto ennen satunnaisia eriä	157 688	84 816
Oikaisut:		
+ Suunnitelman mukaiset poistot	51 790	114 560
+/- Realisoitumattomat kurssivoitot ja -tappiot	--	--
+/- Muut tuotot ja kulut, joihin ei liity maksua	--	--
+/- Rahoitustuotot ja kulut	6978	15 735
+/- Muut oikaisut	--	--
= Rahavirta ennen käyttöpääoman muutosta	216 456	215 111
Käyttöpääoman muutos:		
+/- Lyhytaikaisten korottomien liikesaamisten muutos	342 302	-98 456
+/- Vaihto-omaisuuden muutos	-99 800	67 568
+/- Lyhytaikaisten korottomien velkojen muutos	375 037	28 526
= Liiketoiminnan rahavirta ennen rahoituseriä ja veroja	833 995	212 749
- Maksetut korot ja muut liiketoiminnan rahoituskulut	-8 829	-17 627
+ Saadut osingot liiketoiminnasta	--	--
+ Saadut korot liiketoiminnasta	1 851	1 891
- Maksetut välittömät verot	-41 700	-17 331
= Rahavirta ennen satunnaisia eriä	--	179 682
+/- Liiketoiminnan satunnaisista eristä johtuva rahavirta	--	--
= Liiketoiminnan rahavirta	785 317	359 364

Taulukosta on havaittavissa, että ennen käyttöpääoman muutoksen osuutta liiketoiminnan rahavirrat ovat tilinpäätösten välisesti samansuuruiset. Välitilinpäätöksen kohdalla kyse on kuitenkin vain kuuden kuukauden ajanjaksosta, joten on selvää, että koko toiminta on tehostunut vuonna 2011. Tähän viittaavat myös laskelman muut osat, joissa 2010 vuoden muutoslukuja rasittaa tappiollinen tilikausi 2009. Tilinpäätöksen 2010 ja välitilinpäätöksen 1.4.–30.9.2011 luvut eivät ole keskenään tarpeeksi vertailukelpoisia, jotta voitaisiin mitata käännetyn arvonlisäveron vaikutuksia Esari Oy:n toiminnassa LRV-laskelman avulla tällä hetkellä.

5.6 Esari Oy:n käyttöpääoman tarve

Vertaillaan yrityksen käyttöpääoman tarvetta tilikauden 2010 ja välitilinpäätöstietojen perusteella.

TAULUKKO 11. Käyttöpääoman tarve Esari Oy:n luvuilla

2010		Välitilinpäätös	
Vaihto-omaisuus	183 596	Vaihto-omaisuus	297 096
+ Myyntisaamiset	239 373	+ Myyntisaamiset	608 353
+ Osatuloutuksen saamiset	--	+ Osatuloutuksen saamiset	--
- Ostovelat	-105 355	- Ostovelat	-468 438
- Saadut ennakkomaksut	--	- Saadut ennakkomaksut	--
= Käyttöpääoma	317 614	= Käyttöpääoma	437 011

Tilinpäätöksen 2010 ja välitilinpäätöksen tilanteet ovat kovin erilaiset niin myyntisaamisten kuin ostovelkojenkin kohdalla, joten käännetyn arvonlisäveron vaikutusten arviointi on vaikeaa. Käyttöpääoman suureneminen selittyy pääosin yrityksen liiketoiminnan kasvulla.

5.7 Johtopäätökset

Laskuesimerkkien, etenkin kuvitteellisen yrityksen kassabudjettiesimerkin, perusteella havaittiin, että käännetty arvonlisävero aiheutti kassaan "hypähdyksen" lain astu-

essa voimaan, jos toiminta jatkui huhtikuusta eteenpäin aina käännetyn arvonlisäveron piirissä. Huhtikuun jälkeen myyntisaamisissa ei enää ollut arvonlisäveron osuutta, mutta maaliskuun myynneistä maksettiin veroa vielä kesäkuussa. Tämän jälkeen tilanne tasaantui ja jatkui tasaisena eteenpäin. Tällaisten yritysten kohdalla voidaan ajatella, että uudistus on voinut voimaan astuessaan tuottaa riskin maksukyvyille tai luotettavan maksajan maineelle.

Tutkimusongelman tarkentavaan kysymykseen, aiheuttaako käännetty arvonlisävero niin merkittäviä vaikutuksia, että niistä voi koitua riskejä liiketoiminnalle, vastaus on mahdollisesti. Tilanteita, jossa yritys joutuu maksukykyvaikeuksiin, on voinut tulla käännettyyn arvonlisäverovelvollisuuteen siirryttäessä, jos kassan tulot ovat olleet niukat ja menot huhti-kesäkuussa merkittävät. Tällainen tilanne voisi esiintyä vaikka pienenessä, käännetyn arvonlisäveron rakennuspalvelua tuottavassa yrityksessä, joka on maaliskuussa hankkinut paljon rakennusmateriaalia. Tällöin toukokuussa tulisivat maksettavaksi maaliskuun ostojen arvonlisävero ja kohdekuukauden omat menot, mutta kassanmaksuja olisi huhtikuun jäljiltä 23 % aikaisempaa vähemmän. Vaikeuksiin on saattanut joutua yrityksiä, joiden kassanhallinta on heikkoa, jotka ovat maksuvaikeuksissa jo muutenkin, ja joissa ei ole osattu tai ei ole tiedetty varautua.

Lisäksi tutkittiin tilannetta, jossa myynnin arvonlisäverollisuus vaihteli kuukausitasolla huhtikuun jälkeen. Vaihtelun tuloksena joinakin kuukausina veroa tilitettiin ja joinakin ei. Kassan loppusumma pieneni etenkin sellaisissa tilanteissa, joissa kuukauden myynti oli verotonta mutta joissa tilitettiin edellistä edeltävän kuukauden arvonlisäveroa. Näissä tapauksissa voidaan ajatella, että käännetty arvonlisävero lisäsi kassan suunnittelun tarvetta.

Toiminnassa, jossa noin puolet myynneistä on käännetyn arvonlisäveron piirissä ja jossa verollisten ja verottomien myyntien painotus vaihtelee usein, voidaan joutua suunnittelemaan kassa uudelleen. Suunnittelun tarpeen lisääntyminen voi olla myös pysyvää. Kattava kassabudjetointi auttaa tässä asiassa, mutta todellisuudessa pienillä yrityksillä sellaista harvoin on. Katsottaessa kassanhallinnan näkökulmasta tällaisille yrityksille käännetystä arvonlisäverosta näyttää koituvan eniten päänvaivaa pidemmällä aikavälillä.

Mitä tulee todellisiin yrityksiin, käännetyn arvonlisäveron vaikutuksia ei ole järkevää mitata Esari Oy:n kaltaisen yrityksen luvuilla ennen vuoden 2011 tilinpäätöstä. On parempi vertailla kahden yhtä pitkän ajanjakson tapahtumia kuin perustaa arvioita välitilinpäätökseen. Oman haasteensa tutkimiseen tuo myös se, että monelle yritykselle vuosi 2009 oli tappiollinen, mikä täytyy huomioida vuoden 2010 lukuja tarkasteltaessa. Lisäksi on muistettava, että valtaosaan Esari Oy:n myynneistä sovelletaan tavallista arvonlisäverovelvollisuutta. Esari Oy:n liiketoiminta ei ole parhaiten tutkimuksen näkökulmaan soveltuva, mutta nämä havainnot kuvastavat, että käännetyn arvonlisäveron vaikutukset eivät toimi samalla tavalla tietyn yritysten kokoluokan sisällä, vaan ne ovat riippuvaisia myös yrityksen viimeaikaisista tapahtumista.

Vastaus varsinaiseen tutkimusongelmaan, ”Onko rakennusalan käännetyllä verovelvollisuudella merkittäviä vaikutuksia pienen rakennusalan yrityksen kassavirtaan?”, voidaan kiteyttää edellä mainittujen havaintojen valossa. Sillä voi olla merkittäviä vaikutuksia, jos yrityksen toiminnasta yli puolet on käännetyn arvonlisäveron piirissä. Pahimmillaan se saattoi aiheuttaa maksuvaikeuksia voimaan tullessaan, jos siihen ei osattu varautua riittävän hyvin. Se saattoi myös lisätä kassan tarkemman suunnittelun tarvetta pysyvästi, mikäli verollisuus vaihtelee toiminnassa usein.

6 POHDINTA

Opinnäytetyö keskittyy muutaman lähtökohdan ympärille, jotka on syytä muistaa. Tutkimus lähestyy käännettyä arvonlisäverovelvollisuutta pienten rakennusalan yritysten näkökulmasta, sillä ne ovat todennäköisimmin heikoimmassa asemassa, mitä tulee resursseihin, talousasioiden tuntemukseen ja maksukykyyn liittyviin riskeihin. Näkökulman valinta oli osuva, sillä kuten tutkimuksen viitekehyksessä mainitaan, käännetty arvonlisävero otettiin käyttöön juuri tämänkaltaisia yrityksiä silmällä pitäen.

Kaikki empiriasta syntyneet johtopäätökset perustuvat ajattelutavalle, että ihanteena on maksukykyyn turvaaminen kaikissa tilanteissa. Lisäksi ajatellaan, että käyttöo- oman hallinta on parhaimmillaan, kun se on tehokkaasti hoidettu maksuajat ja alen-

nukset hyväksi käyttäen. Näin esimerkiksi arvonlisäverotilitysten kohdalla on oletettu, että ne tapahtuvat viimeisenä mahdollisena maksupäivänä, mutta silti ajallaan.

Tutkimuksessa esille nousi muutamia päähuomioita. Se, miten käännetty arvonlisävero vaikuttaa rakennusyrityksen kassavirrassa, riippuu ainakin siitä, vaihteleeko myyntien arvonlisäverollisuus usein, millainen kassan tilanne oli lain voimaantulon aikaan ja onko yrityksen kassa yleisesti hyvin hallittu ja hyvinvoiva. Todellisuudessa monen pienyrityksen kassa on heikosti hallittu, eikä käännetyn arvonlisäveron kaltaiseen uudistukseen ole välttämättä osattu varautua.

Maksukykyyn liittyvää teoriaa läpikäydessä todettiin, että kassavirtaa voidaan tutkia erityisesti liiketoiminnan rahavirtalaskelman, käyttöpääoman tarpeen ja kassabudjetoinnin avulla. Käytännössä johtopäätös piti olennaisilta osin paikkansa. Työkaluista paremmin soveltuvia olivat LRV-laskelma ja kassabudjetti, käyttöpääoman tarve taas vähemmän soveltuva.

LRV-laskelma osoittautui hyväksi tarkasteluvälineeksi rahamäärien suuruusluokan hahmottamiseksi. Se ottaa myös huomioon ja tuo esille yritystoiminnan viimeaikaisia tapahtumia. Käyttöpääoman tarve osoittautui helpoksi laskea mutta monimutkaiseksi tulkita. Käyttöpääoma on kaiken kaikkiaan se osa liiketoiminnasta, johon käännetty arvonlisävero vaikuttaa. On päivän selvää, että myyntisaamisia sitoutuu toimintaan aiempaa vähemmän, jos myynteihin sovelletaan käännettyä verovelvollisuutta. Käyttöpääoman tarpeen laskeminen ennen rakennusalan arvonlisäverotuksen uudistusta ja sen jälkeen ei kuitenkaan kertonut, oliko uudistus kassavirran näkökulmasta hyvä vai huono asia, sillä laskelma ei työväliseen erota, onko myyntisaamisten perintä tehostunut vai onko myyntiä tullut kassaan alun perinkin vähemmän.

Parhaiten käännetyn arvonlisäveron vaikutusta ja toimintaa kassavirrassa päästiin tutkimaan kassabudjeteissa. Kassabudjetin ongelma tutkimuksen työkaluna oli kuitenkin se, että se on talouden suunnittelun ja ennustamisen väline. Sellaisen pystyy todellisesta yrityksestä laatimaan taho, joka tuntee kyseisen yritystoiminnan, strategian ja tulevat tapahtumat hyvin. Tämän takia käännettyä arvonlisäveroa ei tarkasteltu Esari Oy:n kohdalla kassabudjetoinnin näkökulmasta. Toisaalta kuvitteellisen yri-

tyksen kohdalla se oli ideaalinen työväline, sillä sen avulla voitiin havainnollistaa niin käännetyn arvonlisäveron voimaantulo hetki kuin sen jälkeiset tapahtumatkin.

Jatkossa aihetta voisi tutkia esimerkiksi täysin todellisen rakennusalan yrityksen kautta, jonka toiminnassa käännetty arvonlisäverovelvollisuus aiheuttaa päänvaivaa. Voitaisiin esimerkiksi suunnitella kassa tehokkaammin hallituksi tällaisessa yrityksessä tai vertailla yleisesti toimintaa ennen ja jälkeen uudistuksen. Viimeksi mainittu aihe on parasta tutkia sen jälkeen, kun käännetty arvonlisävero on ollut jo yhden kokonaisen tilikauden verran käytössä.

LÄHTEET

Arvonlisäverolaki 30.12.1993/1501. Viitattu 10.10.2011. <http://www.finlex.fi/>. Ajantasainen lainsäädäntö.

Arvonlisäverovelvollisen opas. 2011. Verohallinto. Viitattu 3.10.2011. <http://vero.fi/download/noname/%7B80188B43-276C-4C60-AD12-A46B8507289E%7D/6765>

HE 41/2010. Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi arvonlisäverolain muuttamisesta ja arvonlisäverolain väliaikaisesta muuttamisesta. 2010. Viitattu 3.10.2011. <Http://www.edilex.fi/virallistieto/he/fi20100041.pdf>

Hattula, V. 2011. Rakennusalan käännetty arvonlisävero. Opinnäytetyö. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Rakennustekniikan koulutusohjelma. Viitattu 30.9.2011. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201105025535>.

Kankaanranta, T. & Muttilainen, V. 2010. Kuittikauppa rakennusalan talousrikollisuutena. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu

Lausunto valtiovarainministeriön muistiosta "Käännetty arvonlisäverovelvollisuus rakennusalalla". 2010. Rakennusteollisuus RT ry. Viitattu 8.10.2011. <http://www.rakennusteollisuus.fi/download.aspx?intFileID=1682&intLinkedFromObjectID=12625>

Liuksiala, A. 2004. Rakennussopimukset. Käytännönkäsikirja. Helsinki: Rakennustieto

Metsäranta, L. 2011. Käänteinen arvonlisäverotus projektilaskutuksessa: Case: Ramboll Finland Oy. Opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Liiketalouden koulutusohjelma. Viitattu 30.9.2011. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2011060711299>.

Neilimo, K. Uusi-Rauva, E. 2009. Johdon laskentatoimi. Helsinki: Edita Prima

Nieminen, I. & Voltsek, V. 2011. Käänteinen arvonlisävero rakennusalalla. Opinnäytetyö. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Liiketalouden koulutusohjelma. Viitattu 30.9.2011. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201102162409>

Nilola, M. 2010. Rakennuksilla veronkiertoa sadoilla miljoonilla euroilla. YLE Uutiset. Viitattu 8.10.2011. http://yle.fi/uutiset/talous_ja_politiikka/2010/11/rakennuksilla_veronkiertoa_sadoilla_miljoonilla_euroilla_2168389.html

Rakennusalan käännetty arvonlisäverovelvollisuus 1.4.2011 alkaen. 2011. Verohallinto. Syventävät vero-ohjeet. Viitattu 10.10.2011. http://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Arvonlisaverotus/Rakennusalan_kaannetty_arvonlisaverovelvollisuus/Rakennusalan_kaannetty_arvonlisaverovelv%2812340%29

Rakennusalan käännetty arvonlisäverovelvollisuus 1.4.2011 alkaen. 2011. Verohallinto. Syventävät vero-ohjeet. Viitattu 3.10.2011. http://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Arvonlisaverotus/Rakennusalan_kaannetty_arvonlisaverovelvollisuus

Rakennushankkeen sopimussuhteet ja eri urakkamuodot. 2011. Sähköala. Laki ja oikeus. Viitattu 31.10.2011. <http://www.sahkoala.fi/ammattilaiset/Lakioikeus/>

Rakentaminen 2010, ennakko, 2011. Tilastokeskus. Rakentamisen tilinpäätöstilasto. Viitattu 30.10.2011. http://www.tilastokeskus.fi/til/ratipa/2010/ratipa_2010_2011-09-20_kat_001_fi.html

Rakentaminen toimialoittain vuonna 2009, 2011. Tilastokeskus. Rakentamisen alue- ja toimialatilasto. Viitattu 30.11.2009. http://www.stat.fi/til/rata/2009/rata_2009_2011-03-03_kat_002_fi.html

Rakentamisen kasvu hidastui ja kannattavuus heikkeni vuonna 2008, 2009. Tilastokeskus. Rakentamisen tilinpäätöstilasto. Viitattu 30.10.2011. http://www.tilastokeskus.fi/til/ratipa/2008/ratipa_2008_2009-12-21_tie_001_fi.html

Rakentamisen liikevaihto kasvoi 15,5 prosenttia vuonna 2007, 2008. Tilastokeskus. Rakentamisen tilinpäätöstilasto. Viitattu 30.10.2011. http://www.tilastokeskus.fi/til/ratipa/2007/ratipa_2007_2008-12-16_tie_001_fi.html

Rakentamisen liikevaihto supistui vuonna 2009, 2011. Tilastokeskus. Rakentamisen tilinpäätöstilasto. Viitattu 30.10.2011. http://www.tilastokeskus.fi/til/ratipa/2009/ratipa_2009_2011-02-22_tie_001_fi.html

Rakentamisen toimialakatsaus I/2010, 2010. Tilastokeskus. Artikkelit. Viitattu 30.10.2011. http://www.stat.fi/artikkelit/2010/art_2010-06-24_002.html?s=0#1

Rakentamispalveluita, joihin sovelletaan käännettyä arvonlisäverovelvollisuutta 1.4.2011 alkaen. 2011. Rakennusteollisuus RT ry. Viitattu 10.10.2011. <http://www.rakennusteollisuus.fi/download.aspx?intFileID=2413&intLinkedFromObjectID=13845>.

Salmén, B. 2011. Suomen kansallisvarallisuus 2009. Rakennusteollisuus RT ry. Tilastot ja julkaisut. Viitattu 30.10.2011. <http://www.rakennusteollisuus.fi/download.aspx?intFileID=438&intLinkedFromObjectID=8400>

Salmi, I. 2006. Mitä tilinpäätös kertoo? Yritysjulkaisut. Edita Publishing

Suurimpien yritysten tunnusluvut. Talouselämä 500. 2011. Viitattu 16.11.2011. <http://www.talouselama.fi/te500/>

Tomperi, S. 2009. Kehittyvä kirjanpito. Helsinki: Edita Prima

Turunen, J. 2010. Miksi harmaa talous rehottaa rakennusalalla?. Suomen laki. Viitattu 31.10.2011.

<http://www.suomenlaki.com/uutiset/miksi+harmaa+talous+rehottaa+rakennusalalla/a401887>

Usein kysyttyä - Rakennusalan käännetty arvonlisäverovelvollisuus, 2011. Verohallinto. Syventävät vero-ohjeet. Viitattu 10.10.2011. http://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Usein_kysyttya/Usein_kysyttya__Rakennusalan_kaannetty_a%2815130%29

Tilinpäätöksen tulkinta. 7.TUNNUSLUVUT. N.d. Yritysonline. WSOY Pro. Viitattu 24.11.2011. <http://www.wsoypro.fi/wsoypro.aspx?navi=Onlinepalvelut.Yritysonline>

Lomakkeet. Kassabudjetti. Yritystutkimusneuvottelukunta. N.d. Viitattu 28.11.2011. <http://www.yritystutkimusneuvottelukunta.fi/?1;2;500;500.html>